

WOMEN
AGAINST
VIOLENCE
EUROPE

Sigurnost kao najbolji interes djeteta

Priručnik za pravosudnu praksu prilagođenu ženama
žrtvama nasilja u sudskim postupcima o skrbništvu nad
djecom i ostvarivanju prava na kontakt i posjećivanje

PROJEKT ZAŠTITE I OSNAŽIVANJA DJECE

IMPRINT

Sigurnost kao najbolji interes djeteta – Priručnik za pravosudnu praksu prilagođenu žrtvama u sudskim postupcima o skrbištvu nad djecom i ostvarivanju prava na kontakt i posjećivanje

PROJEKT ZAŠTITE I OSNAŽIVANJA DJECE

Izdavač: WAVE – Women against Violence Europe, Bacherplatz 10/6, A-1050 Beč

WAVE Informativni centar: ponedjeljak – četvrtak: 9:00 – 17:00, petak: 9:00 – 15:00

Telefon: +43-1-548 27 20

E-mail: office@wave-network.org

Internetska stranica: www.wave-network.org

ZVR: 601608559

Autorice: Tooba Abbasi, Valentina Andrašek, Branislava Arađan, Adrienne Barnett, Kim Fawcett, Kristina Kulić, Lara Dimitrijević, Enikő Pap, Britta Schlichting, Irmes Schwager, Sibylle Stotz

Koordinatorica projekta: Branislava Arađan

Uz podršku članica tima udruge WAVE: Yasmine Aburaya, Alexandra Legentil

Grafičko oblikovanje: Monika Medvey

Mjesto i godina izdanja: Beč, Austrija, 2023

Ova publikacija nastala je uz financijsku potporu Zaklade Oak u okviru projekta Zaštita i osnaživanje djece. Sadržaj publikacije isključiva je odgovornost autorica i nije nužno odraz službene politike ili mišljenja / stajališta Zaklade Oak.

Sigurnost kao najbolji interes djeteta

Priručnik za pravosudnu praksu prilagođenu ženama žrtvama nasilja u sudskim postupcima o skrbi nad djecom i ostvarivanju prava na kontakt i posjećivanje

Predgovor	4
I. Uvod: problemi i izazovi sudskih postupaka prilagođenih djeci za ostvarivanje prava na roditeljsku skrb i prava posjećivanja	5
II. Terminologija	7
III. Međunarodni i europski pravni okvir	8
1. Osnovna ljudska prava i opća načela zaštite i osnaživanja djece u sudskim postupcima i odlukama o skrbi nad djetetom i ostvarivanju prava na kontakt i posjećivanje	8
1.1 Najbolji interes djeteta	8
1.2 Prvo djeteta na zaštitu od nasilja, povreda, zanemarivanja, maltretiranja i iskorištavanja	9
1.3 Pravo djeteta da bude saslušano i da se njegovo mišljenje uzme u obzir	10
1.4 Pravo djeteta da bude upoznato sa svojim pravima na način prilagođen djeci	10
1.5 Odvajanje od roditelja, ograničenja prava roditelja u najboljem interesu djeteta. Jamčenje prava i sigurnosti žrtava tijekom sudskih postupaka o skrbi nad djetetom i ostvarivanju prava posjećivanja.	11
1.6 Pravo djeteta na posebnu zaštitu i podršku	11
1.7 Procjena rizika i upravljanje rizicima	12
1.8 Pravosuđe prilagođeno djeci	12
2. Osnovna ljudska prava i opća načela zaštite majki u sudskim postupcima i odlukama o ostvarivanju prava skrbi nad djetetom i prava posjećivanja	13
2.1 Pravo na zaštitu od svih oblika nasilja nad ženama i nasilja u obitelji	13
2.2 Jamčenje prava i zaštite žrtava tijekom sudskih postupaka o skrbi nad djetetom i ostvarivanju prava na kontakt i posjećivanje	13
2.3 Pravo na posebnu zaštitu i podršku	13
2.4 Procjena rizika i upravljanje rizicima	14
2.5 Zabrana obaveznih alternativnih načina rješavanja sporova	14
3. Međunarodna sudska praksa	15
IV. Mapiranje štetnih praksi u sudskim postupcima o skrbi nad djetetom i ostvarivanju prava posjećivanja	16
Nedostatak povezanosti između prava djece i prava žena	17
Prisilne posjete	18
Ponovna viktimizacija tijekom posjeta	18
Neki uobičajeni čimbenici koji pridonose ponovnoj viktimizaciji su sljedeći:	19
Medijacija i drugi postupci rješavanja sporova	19
Priznavanje/pozivanje na otuđenje od roditelja (Parental Alienation – PA) ili sindrom otuđenja od roditelja (Parental Alienation Syndrome – PAS)	20
Navodne međunarodne roditeljske otmice	21
V. Središnji čimbenici sudskih postupaka prilagođenih djeci i odluka o ostvarivanju prava skrbi nad djetetom i prava posjećivanja	23
Djeca imaju pravo na saslušanje pred sudom neovisno o roditeljima. Kriteriji za saslušanje djece	24
Procjena rizika i opasnosti	24
Pregled kriterija za sud za odluke u sudskim postupcima o skrbi nad djetetom i ostvarivanju prava posjećivanja nakon nasilja u obitelji	24
Procedura posjeta	25
Isključivo ili zajedničko skrbi nad djetetom?	26
VI. Obećavajuće prakse za zaštitu djece pogođene nasiljem u obitelji u sudskim postupcima diljem Europe	27
VII. Zaključci i preporuke	30
Dodatak I Obećavajuća praksa: Poseban vodič kroz Münchenski model Obiteljskog suda u Münchenu za postupke u vezi s djetetovim boravištem, pravima na pristup, predajom djeteta ili postupkom o skrbi nad djetetom	33
Dodatak II Haška konvencija o građanskopravnim aspektima međunarodne otmice djece	41

Predgovor

Mreža WAVE (Women Against Violence Europe) pokrenula je projekt Zaštite i osnaživanja djece u 2022. kako bi poboljšala zaštitu djece i ojačala izgradnju međunarodnog pokreta za djeci prilagođenije sudske postupke o skrbištvu. Organizacije članice mreže WAVE koje sudjeluju u ovom projektu su Autonomna ženska kuće Zagreb (AŽKZ) iz Hrvatske, Udruga za ženska prava NANE (Žene za žene zajedno protiv nasilja) iz Mađarske, Središnji informativni ured autonomnih ženskih skloništa (Zentrale Informationsstelle Autonomer Frauenhäuser - ZIF) iz Njemačke i Zaklada za ženska prava (Women's Rights Foundation – WRF) s Malte.

Izrada ovog priručnika sveobuhvatan je proces koji je trajao godinu dana. Svi smo marljivo nastojali prikupiti iskustvo, objediniti stručno znanje i, s krajnjom obazrivošću, razviti preporuke.

Ovaj se priručnik može koristiti interdisciplinarno i namijenjen je svima iz područja zaštite žena i djece. Cilj je riješiti pitanje zaštite od nasilja i odluka o skrbištvu nad djecom, kontaktu, posjećivanju i pristupu, uključujući reviziju i izvršenje tih odluka te osigurati njihovu međusobnu povezanost. Ove se smjernice odnose na pravosudno osoblje – suce, sudske vještake, druge stručnjake i praktičare koji su uključeni u postupke, donošenje odluka, reviziju i izvršenje odluka o skrbištvu nad djecom, kontaktima i posjećivanju, kao što su policija, osoblje ureda za skrb o djeci i mladima, tijelo za skrbištvo, kao i oni koji izravno rade s majkama žrtvama nasilja i njihovom djecom.

Za nas koji radimo u tom području, tema skrbištva i pristup pravima u kontekstu nasilja nad ženama uzrok je dugotrajne zabrinutosti koja nam je konstantni izazov i zahtijeva od nas da se neprestano obrazujemo, surađujemo i djelujemo. Na početku ovih smjernica važno nam je istaknuti da smo već ostvarile napredak na različitim područjima: osnovane su nacionalne i međunarodne mreže, razvijene su lokalne smjernice, provedeno je više istraživanja i provedeni su zakonodavni projekti zajedno s različitim aktivnostima podrške. Ovim smjericama željeli bismo podržati i nadopuniti vaš rad na terenu sa ženama i djecom pogođenom nasiljem, vodeći se WAVE-ovim načelom osnaživanja kroz umrežavanje.

Autorice

I. Uvod: problemi i izazovi sudskih postupaka prilagođenih djeci za ostvarivanje prava na roditeljsku skrb i prava posjećivanja

” Suci pogrešno shvaćaju i podcjenjuju posljedice nasilja u obitelji i njegov učinak na djecu te¹ daju prioritet i dopuštaju kontakt s ocem. Suci ne uspijevaju u svojoj zadaći da zaštite djecu² kad dodijele nasilnim očevima pravo na nenadzirani pristup djeci, uključujući u slučajevima u kojima su utvrdili da je došlo do fizičkog i/ili seksualnog nasilja.³” *Posebna izvjestiteljica Ujedinjenih naroda (UN) o nasilju nad ženama i djevojkama, Izvješće o skrbništvu, 2023., str. 4*

Sve se više međunarodne pozornosti i priznanja pridaje problemu nasilja od strane intimnog partnera, nasilja u obitelji i njihovom učinku na djecu, uključujući u predmetima o skrbništvu i ostvarivanju prava na kontakt i posjećivanje. Osiguranje sigurnosti žena i djece koje se temelji na međunarodnim standardima, usvajanje pristupa usmjerenog na žrtvu⁴ i davanje prioriteta najboljem interesu djeteta uvijek će biti najvažniji od svih kriterija u određivanju skrbništva i organiziranja posjet.⁵ Istanbulska konvencija Vijeća Europe o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji pravno je obvezujuća u mnogim zemljama, a i Europska unija (EU) je ratificirala Konvenciju. Međutim, dugi niz godina i desetljeća, pa tako i danas, majke pogođene partnerskim nasiljem i njihova djeca suočavaju se s činjenicom da njihovo iskustvo zlostavljanja nisu prepoznala različita tijela i institucija, pa tako i sudovi. Diljem Europe specijalizirane službe za podršku ženama koje su pretrpjele nasilje skreću pozornost na to. Odredbe Istanbulske konvencije, uključujući one o skrbništvu nad djecom i posjećivanju, često se ne provode u državama članicama. Neovisno stručno tijelo koje prati provedbu Konvencije, GREVIO⁶ to neprestano ističe u svojim izvješćima o praćenju zemalja.⁷ Posebna izvjestiteljica UN-a za nasilje nad ženama i djevojkama također je istaknula alarmantne probleme u vezi sa skrbništvom, nasiljem nad ženama i djecom u svom tematskom izvješću za 2023. godinu.⁸ Istovremeno, desničarski pokret koji je porastu u Europi, što često ide ruku pod ruku s konzervativnim pokretom za „prava muškaraca/očeva“, također ima utjecaja na sudsku praksu diljem Europe.⁹

- 1 Donna Martinson i Margaret Jackson, „Family violence and evolving judicial roles: judges as equality guardians in family law cases“, („Nasilje u obitelji i razvoj pravosudnih uloga: suci kao čuvari jednakosti u predmetima obiteljskog prava“), *Canadian Journal of Family Law*, vol. 30, No. 1 (2017), str.11
- 2 Adrienne Barnett, „Contact at all costs? Domestic violence and children's welfare“ („Kontakt pod svaku cijenu? Nasilje u obitelji i dobrobit djece“), *Child and Family Law Quarterly*, vol. 26 (2014), str. 439–462; pogledajte i J. Birchall and S. Choudhry, *What About My Right Not to Be Abused* (Što je s mojim pravom o nezlostavljanju)
- 3 Yvonne Woodhead i drugi, „Family court judges' decisions regarding post-separation care arrangements for young children“, („Odluke sudaca obiteljskog suda u vezi s organizacijom skrbi za malu djecu nakon rastave“), *Psychiatry, Psychology, and Law*, sv. 22, broj 4 (2015), str. 52
- 4 Za više informacija o procjeni rizika i upravljanju sigurnošću vidi: PROTECTII - Capacity Building in Risk Assessment and Safety Management to Protect High Risk Victims - A Learning Resource. (ZAŠTITA II. Jačanje kapaciteta za procjenu rizika i upravljanje sigurnošću radi zaštite žrtava pod visokim rizikom - obrazovni materijal), WAVE, 2012. http://files.wave-network.org/trainingmanuals/PROTECTII_Risk_Assessment_and_Safety_2012_English.pdf Vidi: Vodič za policiju za procjenu rizika i upravljanje rizikom od nasilja od strane intimnog partnera nad ženama. Europski Institut za ravnopravnost spolova, 2019. Dostupno na poveznici: <https://eige.europa.eu/publications-resources/publications/guide-risk-assessment-and-risk-management-intimate-partner-violence-against-women-police>
- 5 Vidi izvješće o tome: *A/HRC/53/36: Custody, violence against women and violence against children – Report of the Special Rapporteur on violence against women and girls, its causes and consequences*, Reem Alsalem | OHCHR
- 6 Skupina stručnjaka Vijeća Europe za djelovanje protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji <https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/home>
- 7 <https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/country-monitoring-work>
- 8 A/HRC/36: Custody violence against women and violence against children, op. cit.
- 9 TIP OF THE ICEBERG - Religious Extremist Funders against Human Rights for Sexuality and Reproductive Health in Europe 2009 - 2018, (DJELIĆ PROBLEMA - Vjerski ekstremistički donatori protiv ljudskih prava na spolno i reproduktivno zdravlje u Europi), Brisel 2021. <https://www.epfweb.org/sites/default/files/2021-08/Tip%20of%20the%20Iceberg%20August%202021%20Final.pdf>

Marianne Hester¹⁰ opisala je takozvani „model tri planeta“ 2011. kako bi ukazala na kontradikcije u pristupu sigurnosti žena i djece koji su pogođeni nasiljem. Majke su suočene s različitim intervencijama i porukama vlasti i različitih stručnih skupina. Na planetu „nasilja u obitelji“ žrtve bi trebale prijaviti nasilje i poduzeti pravne radnje kako bi se zaštitile. Na „planetu zaštite djece“ od majki se očekuje da napuste nasilnog partnera kako bi zaštitile svoju djecu. Na „planetu reguliranja kontakata“ majkama se govori da dopuste djeci kontakt s nasilnim ocem.

Nasilne očeve u mnogim državama smatraju počiniteljima prema zakonima o zaštiti od nasilja u obitelji i zabranjen im je kontakt s djecom. Međutim, paradoksalno, u sudskim postupcima o skrbništvu i ostvarivanju prava posjećivanja, istim tim muškarcima često se dodjeljuju prava posjećivanja.

Zaštita od nasilja nad ženama i njihovom djecom može biti uspješna samo u slučaju interdisciplinarnе suradnje i jednakog razumijevanja situacije od strane svih uključenih. Konkretno, sudske postupke o skrbništvu nad djetetom, pravima na kontakt, posjećivanje i pristup moraju voditi svi relevantni dionici zajedno i to na koordiniran način. Uz istovjetno viđenje problema, koordinaciju i suradnju, prije svega je ključno imati jednake zajedničke temeljne vrijednosti i osnovne principe djelovanja, pri čemu su prava i sigurnost žrtava na prvom mjestu, uključujući zaštitu i interese djece.

10 Hester, Marianne (2011) The Three Planet Model: Towards an Understanding of Contradictions in Approaches to Women and Children's Safety in Context of Domestic Violence (Model tri planeta: prema razumijevanju kontradikcija u pristupima sigurnosti žena i djece u kontekstu nasilja u obitelji), British Journal of Social Work, Bd.41, Br. 5 str. 837-853.

II. Terminologija

Dijete

U svrhu ovog dokumenta, dijete je osoba mlađa od 18 godina.

Pravosuđe prilagođeno djeci

Termin se odnosi na pravni sustav koji osigurava najvišu razinu poštivanja svih prava djeteta i njihovu učinkovitu primjenu, uzimajući u obzir djetetovu zrelost, razumijevanje i posebnosti svakog slučaja zasebno. Ovaj pristup propisno priznaje djetetova prava, uključujući pravo na pošten pravni postupak, aktivno sudjelovanje i očuvanje osobnog integriteta i dostojanstva.¹¹

Sudski postupci

Mislimo na sve postupke koji se vode pred sudovima, upravnim tijelima i drugim zakonodavnim tijelima koja imaju odgovornost u postupcima o skrbništvu nad djetetom ili ostvarivanju prava posjećivanja, uključujući donošenje, izvršenje i reviziju takvih odluka.

Majka i otac

U tekstu upotrebljavamo termin majka (osoba koja je preživjela nasilje) i otac (počinitelj nasilja) kada se referiramo na osobe koje su preživjele nasilje od strane intimnog partnera/nasilje u obitelji i počinitelje takvog nasilja. To je zbog činjenice da većina žrtava su žene i većina počinitelja su muškarci.¹²

vjesni smo da ljudi imaju fluidne rodne identitete i ne kategoriziraju se izričito kao žena ili muškarac. Usprkos tome, odlučili smo se za takvu upotrebu termina kako bi istaknuli još uvijek važnu društveno-političku dimenziju kategorije roda.

11 Smjernice Odbora ministara Vijeća Europe o pravosuđu prilagođenom djeci (Usvojeno od strane Odbora ministara 17. studenoga 2010. na 1098. sastanku zamjenika ministara), str. 17.

12 31% žena u Europskoj uniji izjavilo je da je doživjelo fizičko nasilje od svoje 15. godine, što je gotovo 58 milijuna žena. Pogledajte anketu Agencije Europske unije za temeljna prava - FRA za 2014.: http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra-2014-vaw-survey-at-a-glance-oct14_en.pdf

III. Međunarodni i europski pravni okvir

Postojeći međunarodni okvir za ljudska prava jamči prava žena i djece te njihovu zaštitu od nasilja. Ključne relevantne norme (konvencije) mogu biti odvojene, ali će se čitati, tumačiti i primjenjivati zajedno kada su i djeca i žene pogođeni nasiljem, kao što je slučaj nasilja od strane intimnog partnera ili nasilja u obitelji. Povezanost podrške i zaštite žena i djece od nasilja tijekom sudskih postupaka, uključujući postupke o skrbništvu i ostvarivanju prava posjećivanje, jasno je prikazana u Istanbulskoj konvenciji koja je smjernica i standard za druge norme u tom području.

1. Osnovna ljudska prava i opća načela zaštite i osnaživanja djece u sudskim postupcima i odlukama o skrbništvu nad djetetom i ostvarivanju prava na kontakt i posjećivanje¹³

1.1 Najbolji interes djeteta

” U svim djelovanjima koja se odnose na djecu, bez obzira na to provode li ih javne ili privatne institucije socijalne skrbi, sudovi, upravna tijela ili zakonodavna tijela, primarni cilj mora biti zaštita onoga što je u najboljem interesu djeteta.” *Konvencija UN-a o pravima djeteta, čl. 3. (1)*

Najbolji interes djeteta jest i bit će temeljno načelo u svim slučajevima i predmetima koji se odnose na dijete. To mora biti primarni cilj u svim djelovanjima koja se odnose na djecu, bez obzira na to provode li ih javne ili privatne institucije socijalne skrbi, sudovi, upravna tijela ili zakonodavna tijela.¹⁴ Stoga će se načelo najboljeg interesa primjenjivati na sve relevantne pravne postupke i odluke, uključujući predmete skrbništa i ostvarivanja prava na kontakt i posjećivanje.

Načelo najboljeg interesa je *suštinsko pravo djece*¹⁵ da se procijeni ono što je u njihovom najboljem interesu i da se to prije svega uzme u obzir kada prilikom donošenja odluka koje se tiču djeteta, grupe djece ili djece općenito postoje različiti interesi. Načelo da se prije svega uzme u obzir ono što je u primarnom interesu djeteta državna je obveza koja je izravno primjenjiva i na koju se može pozvati pred sudom.

Koncept najboljeg interesa je i *temeljno interpretativno pravno načelo*. To znači da ako pravna odredba ima više tumačenja, treba se odabrati ono tumačenje koje najučinkovitije služi najboljem interesu djeteta. Nadalje, najbolji interes je *pravilo postupka*, stoga, ako će odluka utjecati na dijete ili djecu, proces odlučivanja mora uključivati procjenu mogućeg utjecaja te odluke na dijete/djecu. Obrazloženje odluke mora pokazati da je pravo izričito uzeto u obzir i mora se objasniti na koji se način pravo poštuje, što se

13 Za više informacija o međunarodnom i europskom okviru i standardima pogledajte: Logar, Rosa i Pap, Enikő: The protection of children from violence in the context of intimate partner violence/domestic violence and custody and visitation In light of the international normative framework, with special attention to the Council of Europe's Istanbul Convention. (Zaštita djece od nasilja u kontekstu nasilja od strane intimnog partnera/nasilja u obitelji te skrbništa i posjeta s obzirom na međunarodni normativni okvir, s posebnim osvrtom na Istanbulsku konvenciju Vijeća Europe), WAVE, 2022. Dostupno na poveznici: https://wave-network.org/wp-content/uploads/WAVE_Child-Custody-and-Visitation-rights.pdf

14 Konvencija UN-a o pravima djeteta (CRC), čl. 3. (1)

15 Više pojedinosti o trostrukom tumačenju sažetom u ovom stavku pogledajte ovdje: Konvencija UN-a o pravima djeteta - Odbor za prava djece: Opći komentar br. 14 (2013.) o pravu djeteta da se prije svega uzme u obzir ono što je u njegovu primarnom interesu (čl. 3. st. 1). CRC/C/GC/14, 29. svibnja 2013. Dostupno na poveznici: <https://docstore.ohchr.org/SelfServices/FilesHandler.ashx?enc=6QkG1d%2FPPRiCAqhKb7yhsqIkirKQZLK2M58RF%2F5F0vEAXPu5AtSWvliDPBvwUDNUfn%2FyTqF7YxZy%2Bkauw11KCI-JiE%2Bul1sW0TSbyFK1MxqSP2oMIMyVrOBPKcB3YI%2FMB>

smatra najboljim interesom djeteta, na kojim kriterijima se temelji i kako su djetetovi interesi sagledani u odnosu na druge interese.

Načelo najboljeg interesa djeteta primjenjivat će se i uzeti u obzir zajedno sa svim drugim djetetovim pravima, uključujući pitanja roditeljske odgovornosti i odvajanja od roditelja. Povezano temeljno pravilo koje pruža jamstvo je da se „nijedno pravo ne može dovesti u pitanje negativnim tumačenjem najboljeg interesa djeteta.“¹⁶

Najbolje interese djeteta treba odrediti po pojedinačnom slučaju prema konkretnoj situaciji djeteta/djece te uzeti u obzir njihov osobni kontekst i potrebe. Odlučivanje se sastoji od dva glavna koraka: procjene najboljeg interesa i određivanja najboljeg interesa. „*Procjena najboljeg interesa*“ procjenjuje i uravnotežuje elemente za donošenje odluke. Neki od elemenata koji se procjenjuju su sigurnost djeteta, pravo na zaštitu od svih oblika nasilja, povreda ili zlostavljanja, seksualnog uznemiravanja, ponižavajućeg postupanja te pravo na zaštitu od seksualnog, ekonomskog i drugog iskorištavanja.¹⁷ Procjenu provode donositelji odluka, moguće interdisciplinarni tim, i potrebno je sudjelovanje djeteta. „*Određivanje najboljeg interesa*“ formalni je postupak sa strogim postupovnim mjerama zaštite kojim se određuju najbolji interesi na temelju procjene najboljih interesa.¹⁸

1.2 Prvo djeteta na zaštitu od nasilja, povreda, zanemarivanja, maltretiranja i iskorištavanja

” Države stranke poduzet će sve potrebne zakonodavne, upravne, socijalne i prosvjetne mjere da zaštite dijete od svakog oblika tjelesnog ili duševnog nasilja, povreda ili zlorab, zanemarivanja ili zapuštenosti, zlostavljanja ili iskorištavanja, uključujući seksualno zlostavljanje, dok o njemu brine roditelj(i), zakonski skrbnik(c) ili neka druga odgovorna osoba kojoj je skrb djeteta povjerena.”
Konvencija UN-a o pravima djeteta, čl. 19. (1)

Djeca će se zaštititi od svih oblika nasilja, povreda ili zlostavljanja, zanemarivanja ili iskorištavanja.¹⁹ Država ima strogu obvezu poduzeti sve odgovarajuće mjere u tu svrhu.²⁰ Takve mjere zaštite moraju obuhvatiti djelotvorne postupke prevencije, utvrđivanja, izvješćivanja, ukazivanja, istraživanja, postupanja i praćenja slučajeva zlostavljanja djece i uključivanje pravosuđa.²¹ „Prema djeci žrtvama nasilja mora se odnositi na obziran način prilagođen djeci tijekom cijelog pravosudnog postupka, uzimajući u obzir njihovu osobnu situaciju, potrebe, dob, rod, invaliditet i zrelost te u potpunosti poštujući njihov fizički, mentalni i moralni integritet“.²² Uključivanje pravosuđa mora biti dio koordiniranog i integriranog pristupa raznih sektora i drugih stručnjaka koji rade s djecom, skrbnicima, obiteljima i zajednicama,

16 Više pojedinosti o trostrukom tumačenju sažetom u ovom stavku pogledajte ovdje: Konvencija UN-a o pravima djeteta - Odbor za prava djece: Opći komentar br. 14 (2013.) o pravu djeteta da se prije svega uzme u obzir ono što je u njegovu primarnom interesu (čl. 3. st. 1). CRC/C/GC/14, 29. svibnja 2013. Dostupno na poveznici: <https://docstore.ohchr.org/SelfServices/FilesHandler.ashx?enc=6QkG1d%2FPPRiCAqhKb7yhsqlKirKQZLK2M58RF%2F5F0vEAXPu5AtSWvliDPBvwUDNUfn%2FyTqF7YxZy%2Bkauw11KCI-JIE%2Bul1sW0TSbyFK1MxqSP2oMIMyVrOBPKcB3YI%2FMB>

17 Ibid.

18 Ibid.

19 CRC, čl. 19.

20 Vidi: Konvencija UN-a o pravima djeteta - Odbor za prava djeteta: Opći komentar br. 13 (2011.), Pravo djeteta na slobodu od svih oblika nasilja, CRC/C/GC/13, st. 37. Dostupno na poveznici: https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CRC%2FC%2FGC%2F13&Lang=en

21 CRC, čl. 19. (2)

22 Opći komentar br. 13., ibid., st. 54. b)

čime se olakšava pristup svim dostupnim uslugama skrbi i zaštite djece.²³ Uključivanje pravosuđa može uključivati kaznenopravne postupke za ukidanje prakse de jure/de facto nekažnjavanja; postupke protiv stručnjaka za nemarno ili neprikladno ponašanje u slučajevima u kojima se sumnja na zlostavljanje djece; naloge za obeštećenje i rehabilitaciju djece žrtava nasilja.²⁴

Nasilje nad djecom ključni je element koji se mora procijeniti pri određivanju najboljeg interesa djeteta.²⁵

1.3 Pravo djeteta da bude saslušano i da se njegovo mišljenje uzme u obzir

” U tu svrhu, djetetu se izravno ili preko posrednika, odnosno odgovarajuće službe, mora osigurati da bude saslušano u svakom sudskom i upravnom postupku koji se na njega odnosi, na način koji je usklađen s proceduralnim pravilima nacionalnog zakonodavstva.” *Konvencija UN-a o pravima djeteta, čl. 12. (2)*

Dijete koje je u stanju oblikovati vlastito mišljenje ima pravo na slobodno izražavanje svojih stavova o svim stvarima koje se na nju/njega odnose. Država ima jasnu zakonsku obvezu priznati ovo pravo i osigurati njegovu provedbu slušajući stavove djeteta i uzeti ih u obzir u skladu s dobi i zrelošću djeteta.²⁶ Djeca moraju biti „dovoljno uključena u donošenje odluka koje se odnose na njegov/njezin obiteljski i privatni život“.²⁷

Djetetu se izravno ili preko posrednika, odnosno odgovarajuće službe, mora osigurati da bude saslušano u svakom sudskom i upravnom postupku koji se na nju/njega odnosi²⁸ Primjenjivat će se na sve relevantne sudske postupke, bez ograničenja, uključujući, na primjer, razdvajanje roditelja, skrbništvo, skrb, djecu žrtve fizičkog ili psihičkog nasilja, seksualnog zlostavljanja ili drugih zločina.²⁹

1.4 Pravo djeteta da bude upoznato sa svojim pravima na način prilagođen djeci

Država ima obavezu upoznati djecu s njihovim pravima.³⁰ Djeca imaju pravo primiti sve potrebne informacije koje im objašnjavaju kako pristupiti pravdi i kako mogu biti saslušani.

23 Ibid., para. 54 c)

24 Ibid., paras. 55 c), d), e)

25 Vidi prethodno

26 CRC čl. 12. (1); Konvencija UN-a o pravima djeteta - Odbor za prava djeteta: Opći komentar br. 12 (2009) Pravo djeteta da bude saslušano (CRC/C/GC/12), st. 32. Dostupno na poveznici: https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CRC%2FC%2FGC%2F12&Lang=en

27 Europski sud za ljudska prava: KLJUČNA TEMA1 Članak 8. Pravo djeteta da bude saslušano u domaćim postupcima o obiteljskim stvarima (Posljednja verzija: 01.10.2022.). Dostupno na poveznici: <https://ks.echr.coe.int/documents/d/echr-ks/right-of-the-child-to-be-heard-in-domestic-proceedings-on-family-matters>

28 CRC, čl. 12., st. 1-2.

29 Opći komentar br. 12., st. 32

30 CRC, čl. 41.

1.5 Odvajanje od roditelja, ograničenja prava roditelja u najboljem interesu djeteta. Jamčenje prava i sigurnosti žrtava tijekom sudskih postupaka o skrbništvu nad djetetom i ostvarivanju prava posjećivanja.

” 1. Stranke će poduzeti potrebne zakonodavne ili druge mjere kako bi osigurale da se, pri određivanju skrbi o djeci i prava na viđanje djece, uzmu u obzir pojave nasilja obuhvaćene područjem primjene ove Konvencije. 2 Stranke će poduzeti potrebne zakonodavne ili druge mjere kako bi osigurale da ostvarivanje bilo kojeg prava na viđanje djece ili skrbi o djeci ne ugrožava prava i sigurnost žrtve ili djece.“
Istanbulska konvencija, čl. 31.

Djeca se ne smiju odvajati od roditelja protiv svoje volje, osim kada nadležne vlasti odluče da je odvajanje potrebno radi dobrobiti djeteta. Odvajanje može biti nužno u slučaju zlostavljanja ili zanemarivanja djeteta od strane roditelja.³¹ Dijete koje je odvojeno od jednog ili oba roditelja ima pravo održavati osobne i neposredne odnose s oba roditelja ako se time ne ugrožava njezin/njegov najbolji interes.³² Primjena načela najboljeg interesa uključivat će procjenu nasilja, tako da će nasilje biti faktor u određivanju najboljeg interesa.³³

Kao što je jasno naznačeno u Istanbulskoj konvenciji: države će poduzeti potrebne zakonodavne ili druge mjere kako bi osigurale da se, pri određivanju skrbi o djeci i prava na viđanje djece, uzmu u obzir pojave nasilja obuhvaćene područjem primjene ove Konvencije. Poduzet će takve mjere kako bi osigurale da ostvarivanje bilo kojeg prava na viđanje djece ili skrbi o djeci ne ugrožava prava i sigurnost žrtve ili djece.³⁴ Roditeljska prava počinitelja mogu biti oduzeta ako se najbolji interes djeteta, koji može uključivati sigurnost žrtve, ne može zajamčiti ni na koji drugi način.³⁵

1.6 Pravo djeteta na posebnu zaštitu i podršku

Mjere zaštite od nasilja i zlostavljanja djece moraju obuhvatiti djelotvorne postupke za pružanje potrebne pomoći djetetu i onima koji o njemu brinu, za prevenciju i utvrđivanje, izvješćivanje, ukazivanje, istraživanje, postupanje i praćenje slučajeva zlostavljanja djeteta i za uključivanje suda.³⁶ Država će poduzeti sve odgovarajuće mjere za promicanje tjelesnoga i duševnog oporavka i vraćanja u društvo djeteta koje je žrtva zapostavljanja, izrabljivanja ili zlostavljanja; mučenja ili bilo kojeg drugog oblika okrutnog, ljudskog ili ponižavajućeg postupka ili kazne.³⁷

U slučaju nasilja nad ženama i nasilja u obitelji, zaštita i mjere pomoći moraju rješavati posebne potrebe djeteta žrtve.³⁸ Vodi se računa o pravima i potrebama djece koja su svjedoci takvog nasilja; mjere uključuju psihološko i socijalno savjetovanje primjereno dobi djeteta svjedoka.³⁹ Tijekom istrage i sudskog postupka djetetu žrtvi i djetetu svjedoku nasilja osigurat će se, kad je primjereno, posebne mjere zaštite uzimajući u obzir najbolje interese djeteta.⁴⁰

31 CRC, čl. 9. (1)

32 CRC, čl. 9. (2)

33 Vidi prethodno

34 Istanbulska konvencija, čl. 31.

35 Istanbulska konvencija, čl. 45. (2)

36 CRC, čl. 19.

37 CRC, čl. 39.

38 Istanbulska konvencija, čl. 18. (3)

39 Istanbulska konvencija, čl. 26.

40 Istanbulska konvencija, čl. 56., st. 2

Direktiva EU-a o pravima žrtava nalaže da se za žrtve nasilja mora povesti procjena radi utvrđivanja „žrtava s posebnim potrebama zaštite“.⁴¹ „Za djecu kao žrtve predmnijeva se da imaju posebne potrebe zaštite zbog njihove ranjivosti na sekundarnu i ponovljenu viktimizaciju“, stoga imaju pravo na posebne mjere zaštite.

1.7 Procjena rizika i upravljanje rizicima

”Naročito u slučajevima obiteljskog nasilja, pitanja vezana uz zajedničku djecu često su jedine poveznice koje ostaju između žrtve i počinitelja. Za mnoge žrtve i njihovu djecu, poštivanje naloga za kontakt može biti znatan sigurnosni rizik budući da to često znači neposredan susret s počiniteljem.“ *Pojašnjavajuće izvješće o Istanbulskoj konvenciji, st. 176.*

Prava i sigurnost žrtava nasilja nad ženama i nasilja u obitelji, uključujući djecu mora biti u središtu svih povezanih mjera i intervencija. Sva nadležna tijela (ne samo policija) će stoga provesti procjenu rizika, ispitati opasnost od smrti, ozbiljnost situacije i opasnost od ponovljenog nasilja te upravljati rizikom kako bi po potrebi bili osigurani koordinirani sigurnosni uvjeti i potpora žrtvama.⁴² Procjena rizika i upravljanje rizikom posebno je važno u slučajevima nakon razdvajanja kada je izgledno da će se nasilje od strane intimnog partnera/nasilje u obitelji nastaviti ili čak povećati, uz rizik od ubojstva. Stoga će se tijekom sudskih postupaka i odluka o skrbištvu nad djetetom, pravima na kontakt i posjećivanje, kao i za izvršenje povezanih odluka, provesti odgovarajuća procjena rizika, upravljanje rizikom i izrada sigurnosnog plana ili će se to uzeti u obzir.

1.8 Pravosuđe prilagođeno djeci

Kada djeca dođu u kontakt s nadležnim tijelima i službama koje se bave provedbom kaznenog, građanskog ili upravnog prava, primjenjuje se pravosuđe prilagođeno djeci. Pravosuđe prilagođeno djeci važno je i prije, tijekom i nakon sudskog postupka. Njegova temeljna načela su: sudjelovanje, najbolji interes djeteta, dostojanstvo, zaštita od diskriminacije, vladavina prava. Opći elementi pravosuđa prilagođenog djeci uključuju informiranje i savjetovanje, zaštitu privatnog i obiteljskog života, sigurnost (posebne preventivne mjere), kao i s time povezano osposobljavanje stručnjaka i multidisciplinarni pristup.⁴³

”Ono je, osobito, pristupačno, prilagođeno dobi, brzo, revno, prilagođeno i usredotočeno na potrebe i prava djeteta, te poštuje prava djeteta uključujući pravo na propisni postupak, sudjelovanje i razumijevanje postupaka, poštovanje privatnog i obiteljskog života, integriteta i dostojanstva.“ *Vijeće Europe, Odbor Ministara: Smjernice o pravosuđu prilagođenom djeci, II. c*

41 Direktiva 2012/29/EU Europskog parlamenta i vijeća od 25. listopada 2012. o uspostavi minimalnih standarda za prava, potporu i zaštitu žrtava kaznenih djela te o zamjeni Okvirne odluke Vijeća 2001/220/JHA (Direktiva o pravima žrtava). Dostupno na poveznici: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:32012L0029&from=EN>

42 Istanbulska konvencija, čl. 51.

43 Smjernice Odbora ministara Vijeća Europe o pravosuđu prilagođenom djeci, koje je usvojio Odbor ministara Vijeća Europe 17. studenog 2010. i memorandum s objašnjenjima. Vijeće Europe, listopad 2011. Dostupno na poveznici: <https://rm.coe.int/16804b2cf3>

2. Osnovna ljudska prava i opća načela zaštite majki u sudskim postupcima i odlukama o ostvarivanju prava skrbništva nad djetetom i prava posjećivanja

2.1 Pravo na zaštitu od svih oblika nasilja nad ženama i nasilja u obitelji

Države će poduzeti potrebne zakonodavne i druge mjere za promicanje i zaštitu prava žena na život bez nasilja u javnoj i u privatnoj sferi.⁴⁴

2.2 Jamčenje prava i zaštite žrtava tijekom sudskih postupaka o skrbništvu nad djetetom i ostvarivanju prava na kontakt i posjećivanje

Države će osigurati da se pri određivanju skrbi o djeci i prava posjećivanja djece uzmu u obzir pojave nasilja i da prava posjećivanja djece ili skrbi o djeci ne ugrožavaju prava i sigurnost žrtve ili djece.⁴⁵ Vlasti trebaju uzeti u obzir pojave svih oblika nasilja nad ženama i nasilja u obitelji pri odlučivanju o skrbi o djeci i pravu posjećivanja djece. Ne samo pojave nasilja nad djetetom već i „pojave nasilja nad nenasilnim skrbnikom“ treba uzeti u obzir kad se donose odluke o skrbništvu i opsegu prava posjećivanja ili kontakt.“⁴⁶

„Prava i tražbine počinitelja ili navodnih počinitelja tijekom i nakon sudskih postupaka, uključujući u pogledu vlasništva, privatnosti, skrbništva nad djetetom, pristupa, kontakta i posjeta, trebaju se odrediti u odnosu na ljudska prava žena i djece na život i tjelesni, spolni i psihički integritet te se pritom treba voditi načelom najboljeg interesa djeteta.“⁴⁷

2.3 Pravo na posebnu zaštitu i podršku

U slučaju nasilja nad djecom moraju se primijeniti mjere zaštite. Mjere zaštite moraju obuhvatiti djelotvorne postupke za pružanje potrebne pomoći djetetu i onima „koji o njemu brinu“.⁴⁸ U slučajevima nasilja u obitelji, uključujući one koji se odnose na pitanja skrbništva i posjećivanja, i djeci i nenasilnoj odrasloj osobi, a koja je obično majka, pružit će se zaštita i pomoć. Stručna služba za podršku ženama bit će dostupna svim ženama žrtvama nasilja i njihovoj djeci.⁴⁹

Tijekom istrage i u svim fazama sudskog postupka na žrtve se moraju primjenjivati posebne mjere zaštite radi zaštite prava i interesa žrtava nasilja nad ženama i nasilja u obitelji, uključujući i njihove posebne potrebe kao svjedoka, kao što su:

- zaštita žrtava, njihovih obitelji i svjedoka od zastrašivanja, osvete i ponovne viktimizacije;
- obavještanje žrtava, barem u slučajevima kad žrtve i obitelj mogu biti u opasnosti, o bijegu ili privremenom, odnosno konačnom puštanju počinitelja na slobodu (iz državnog pritvora);

44 Istanbulska konvencija, čl. 4. (1)

45 Istanbulska konvencija, čl. 31.

46 Pojašnjavajuće izvješće o Istanbulske konvenciji st. 175.

47 UN CEDAW Opća preporuka br. 35.

48 CRC, čl. 19. (2)

49 Istanbulska konvencija, čl. 22.

- obavještanje žrtava o pravima i dostupnim uslugama te o razvoju događaja nakon njihove pritužbe ili optužbe, o općem tijeku istrage ili postupka i o njihovoj ulozi u tome, kao i o ishodu njihovog slučaja;
- omogućavanje žrtvama da budu saslušane, da podnesu dokaze i iskažu svoje stavove, potrebe i probleme, izravno ili putem posrednika;
- pružanje žrtvama odgovarajuće usluge potpore kako bi njihova prava i interesi bili pravilno predstavljani i uzeti u obzir; zaštita privatnosti i ugleda žrtve; osiguravanje da se, kad god je to moguće, izbjegne kontakt između žrtve i počinitelja u prostorijama suda i prostorijama tijela za provedbu zakona;
- osiguranje žrtvama neovisnih i kompetentnih tumača;
- omogućavanje žrtvama da svjedoče u sudnici bez dolaska u sudnicu ili barem bez nazočnosti u sudnici navodnog počinitelja, uporabom odgovarajućih komunikacijskih tehnologija ako su dostupne.⁵⁰

U skladu s Direktivom EU-a o pravima žrtava za žrtve kaznenih djela provodi se procjena kako bi se identificirale „žrtve s posebnim potrebama zaštite“. Žrtve nasilja u bliskim odnosima i rodno uvjetovanog nasilja „u visokom su postotku žrtve sekundarne i ponovljene viktimizacije, zastrašivanja i osvete“ te bi „trebalo s velikom vjerojatnošću pretpostaviti da će navedene žrtve imati koristi od posebnih zaštitnih mjera.“⁵¹

2.4 Procjena rizika i upravljanje rizicima

Sva nadležna tijela moraju provesti procjenu rizika i upravljanje rizicima u svim slučajevima nasilja nad ženama i nasilja u obitelji. Ta obveza vrijedi za sve nadležne institucije, a ne samo za policiju. Procjena rizika, upravljanje rizicima i izrada sigurnosnog plana posebno su važni nakon razdvajanja, uključujući u predmetima skrbištva nad djetetom i ostvarivanja prava na kontakt i posjećivanje. Koordinacija i suradnja svih relevantnih institucija općenito je ključna za slučajeve nasilja te za procjenu rizika i upravljanje rizikom.⁵²

2.5 Zabrana obaveznih alternativnih načina rješavanja sporova

Alternativne metode rješavanja sporova mogu imati negativni učinak u slučajevima nasilja nad ženama i nasilja u obitelji, posebno ako je sudjelovanje u takvim alternativnim metodama rješavanja sporova obavezno.⁵³ U slučajevima nasilja od strane intimnog partnera žrtve nasilja u obitelji često se suočavaju s pritiskom/obvezom vlasti da se pomire s počiniteljem i postignu dogovor, što uključuje pitanja skrbištva i kontakta/posjećivanja. U slučaju svih oblika nasilja nad ženama i nasilja u obitelji države će poduzeti potrebne zakonodavne ili druge mjere za zabranu obaveznih alternativnih postupaka rješavanja sporova, uključujući medijaciju i mirenje.⁵⁴ Ta se zabrana odnosi na sudske postupke o skrbištvu nad djetetom i ostvarivanju prava na kontakt i posjećivanje.

50 Istanbulska konvencija, čl. 56.

51 Victim's Rights Directive, op. cit., rec. 57

52 Vidi prethodno

53 Pojašnjavajuće izvješće o Istanbulskoj konvenciji, st. 252.

54 Istanbulska konvencija, čl. 48.

3. Međunarodna sudska praksa

Država i njezina tijela imaju pozitivnu obvezu osigurati zaštitu i sigurnost maloljetnih i punoljetnih žrtava nasilja. Neuspjeh u toj zadaći ne samo da im može nanijeti ozbiljnu štetu, već može dovesti i do njihove smrti. Prava djece i odraslih žrtava nasilja moraju biti zajamčena i zaštićena i u kontekstu pitanja o skrbništvu i posjećivanju. Neki primjeri takve međunarodne sudske prakse navedeni su u nastavku.

U slučaju *D.M.D protiv Rumunjske*⁵⁵, Europski sud za ljudska prava (ESLJP) odlučio je da države članice moraju nastojati zaštititi dostojanstvo djece i da mora postojati odgovarajući pravni okvir za zaštitu djece od nasilja u obitelji.

U slučaju *M. i M. protiv Hrvatske*⁵⁶, ESLJP je odlučio da je došlo do povrede članka 3. Europske konvencije o ljudskim pravima kada hrvatski sudovi nisu odvojili djecu od oca koji ih je zlostavljao i tako ih izložili daljnjem zlostavljanju. Sud je utvrdio da su spore reakcije pravosudnog sustava dovele do daljnje traume djeteta koje ne samo da je proživljavalo veću duševnu patnju, već se i počelo samoozljeđivati. Nadalje je odlučio da je došlo do povrede članka 8. zbog odugovlačenja u sudskom postupku i nesudjelovanja djeteta u postupku odlučivanja o skrbništvu.

U slučaju *Bevacqua i S. protiv Bugarske*⁵⁷ podnositelji zahtjeva su majka i njezin sin (prvi i drugi podnositelj zahtjeva). Majka je tvrdila da ju je suprug (g. N.) redovito tukao te da njezini zahtjevi za privremenim mjerama skrbništa nisu tretirani kao prioritet. ESLJP je u svojoj konačnoj presudi utvrdio povredu članka 8. Konvencije i pozitivnu obvezu države, s obzirom na to da su „kumulativni učinci propusta Okružnog suda da bez odgode usvoji privremene mjere pritvora u situaciji koja je negativno utjecala na podnositelje zahtjeva i, iznad svega, dobrobit drugog podnositelja zahtjeva te nedostatak mjera vlasti tijekom istog razdoblja kao reakcija na ponašanje gospodina N., doveli do propusta da se pomogne podnositeljima zahtjeva.“⁵⁸

U slučaju *Talpis protiv Italije*⁵⁹ odugovlačenje sudskog postupka dovelo je do pokušaja ubojstva majke i ubojstva djeteta. U ovom je slučaju majka podnijela nekoliko pritužbi nacionalnim vlastima zbog ponovljenih činova nasilja. Sud je zaključio da je način na koji su vlasti vodile kazneni postupak predstavljao povredu članka 3. zbog sudske pasivnosti. Nadalje je utvrdio da je majka bila žrtva diskriminacije kao žena zbog nedjelovanja vlasti.

U slučaju *Angela González Carreño protiv Španjolske* u nadležnosti Odbora UN-a za ukidanje diskriminacije žena (CEDAW), nasilni otac je tijekom posjeta bez nadzora ubio kćer, a zatim si oduzeo život. Odbor je utvrdio da su španjolske vlasti propustile ispuniti svoje obveze prema Konvenciji o postupanju s dužnom pažnjom jer su donijele odluku o dopuštanju posjeta bez nadzora bez dovoljnog razmatranja pozadine obiteljskog nasilja (st. 9.7).⁶⁰

55 Primjena br. 23022/13, vidi konačnu presudu: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-177226>

56 Primjena br. 10161/13, vidi konačnu presudu: <https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-156522>

57 Primjena br. 71127/01; vidi konačnu presudu: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-86875>

58 Ibid.

59 Primjena br. 41237/14, vidi konačnu presudu: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-171994>

60 Odluka Odbora za uklanjanje diskriminacije žena prema Fakultativnom protokolu uz Konvenciju o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena (pedeset osma sjednica) Obavijest br. 47/2012* González Carreño protiv Španjolske. CEDAW/C/58/D/47/2012. Dostupno na poveznici: <https://juris.ohchr.org/casedetails/1878/en-US>

IV. Mapiranje štetnih praksi u sudskim postupcima o skrbništvu i ostvarivanju prava posjećivanja

Sudski postupak o skrbništvu nad djecom i ostvarivanju prava posjećivanja u kontekstu nasilja nad ženama i nasilja u obitelji složeni su i emocionalno nabijeni. Sudovi i pravni sustavi u redovnim postupcima razvoda općenito imaju zadatak donositi odluke koje uravnotežuju prava i potrebe oba roditelja te istodobno osiguravati sigurnost i dobrobit djece. Nažalost, u slučajevima nasilja od strane intimnog partnera u koja su uključena djeca, neke metode i prakse skrbnništva i posjećivanja mogu pogoršati traumu djece i majke, čime se ciklus zlostavljanja nastavlja. Iskustva ženskih organizacija civilnog društva i istraživanja pokazala su da se u slučajevima nasilja u obitelji često provode različite štetne prakse skrbnništva nad djecom.

Prema Istanbulske konvenciji nasilje se mora uzeti u obzir pri određivanju prava skrbnništva i posjećivanja, a države trebaju usvojiti mjere kako bi osigurale sigurnost žena koje su preživjele nasilje i njihove djece prilikom ostvarivanja prava posjećivanja. Ne samo da se u obzir uzima nasilje nad nenasilnim skrbnikom, već i svaka izravna šteta nanosena djetetu.⁶¹

Kad se donose odluke o pravima posjećivanja, najveća važnost pridaje se zaštiti žena koje su preživjele nasilje i njihove djece od bilo koje moguće štete. To je naročito važno jer u slučajevima nasilja od strane intimnog partnera, djeca su često jedine poveznice koje ostaju između žrtve i počinitelja nakon razdvajanja. U slučaju odobrenja susreta takva situacija predstavlja rizik mnogim žrtvama i njihovu djecu izlaže mogućnosti daljnje štete, ponekad s fatalnim ishodom.⁶²

Članak 18. Istanbulske konvencije ističe dužnost sprječavanja sekundarne viktimizacije. Unatoč tome, žene koje su preživjele nasilje, osobito nasilje intimnog partnera, suočavaju se sa značajnom diskriminacijom i često su podvrgnute ponovnoj viktimizaciji unutar sustava, posebno u slučajevima koji se tiču prava skrbnništva i posjećivanja. Jedna sveobuhvatna procjena štetnih praksi u sudskim postupcima o skrbništvu nad djecom otkrila je opsežne štetne prakse usmjerene na žene tijekom tih pravnih postupaka.⁶³ Na primjer, u postupcima o skrbništvu u 27 od 31 države (87 %) uočeno je da se prema ženama koje su preživjele nasilje često nepovoljno postupa. Iako se incidenti nasilja teoretski razmatraju u predmetima skrbnništva nad djecom, u brojnim se zemljama oni u stvarnosti često zanemaruju. U socijalnim službama i na sudovima prevladava uvjerenje da muž s poviješću nasilja ipak može biti kompetentan otac. Prioritet se često daje pravima oca na posjete, čak i na potencijalnu štetu sigurnosti žene i djece. U nekim slučajevima majka se čak smatra odgovornom ako ne može zaštititi dijete od očeve agresije prema njoj ili djetetu.

Stručna skupina za praćenje poštivanja Istanbulske konvencije, GREVIO, primijetila je nedostatke u pravnom okviru i njegovoj primjeni u svim strankama Konvencije u vezi s obvezom jamčenja sigurnosti žrtava i njihove djece u odlukama o skrbništvu i posjećivanju. GREVIO je otkrio da brojne stranke nisu posebno istaknule nasilje u obitelji kao pravni kriterij koji se uzima u obzir pri određivanju prava skrbnništva i/ili posjećivanja.⁶⁴

61 Vidi čl. 175. Pojašnjavajućeg izvješća o Istanbulske konvenciji, op. cit.

62 Čl. 176. Pojašnjavajućeg izvješća, op. cit.

63 Europski ženski lobi „ZA EUROPU BEZ MUŠKOG NASILJA NAD ŽENAMA I DJEVOJČICAMA Preporuke Europskog ženskog lobija za prestanak nasilja nad ženama i djevojčicama u Europi jednom za svagda“, 2020. Ibid., st. 329

64 U svom izvješću o temeljnim procjenama za Maltu, GREVIO je primijetio da, iako su slučajevi nasilja u obitelji jasno navedeni kao razlozi za gubitak prava skrbnništva, nisu izričito navedeni kao razlozi za gubitak prava posjećivanja nakon rastave. U svom izvješću o temeljnim procjenama za Srbiju, GREVIO je primijetio da zakonodavstvo ne prepoznaje štetan utjecaj koji na djecu ima svjedočenje nasilju između jednog i drugog roditelja. Ibid., st. 327

U više izvješća o temeljnim procjenama GREVIO je primijetio da stranke često daju prioritet pretpostavljenim najboljim interesima djeteta, naglašavajući važnost održavanja kontakta s oba roditelja pod svaku cijenu, čak i kada su djeca bila izložena nasilju. GREVIO je primijetio da se u nekim državama zajednička roditeljska skrb obično podržava, čak i u slučajevima kada je roditelj pravomoćno osuđen za nasilje nad drugim roditeljem ili kada je izdan nalog za zaštitu.⁶⁵

Još jedan zabrinjavajući obrazac su predrasude prema ženama koje izraze zabrinutost o nasilju u obitelji tijekom sudskog postupka o skrbništvu i pravu posjećivanja. Te su žrtve često stigmatizirane kao roditelji koji ne surađuju i paradoksalno se smatraju „nesposobnima za roditeljstvo.“⁶⁶

Imperativ je da se pravni sustav razvija i prilagođava kako bi bolje služio potrebama žrtava i njihove djece te u konačnici prekinuo krug nasilja u obitelji. Prakse skrbništva nad djecom u slučajevima nasilja u obitelji zahtijevaju pažljivo razmatranje kako bi se izbjeglo nanošenje štete djeci i majkama. Nepovezivanje prava i sigurnosti djece i majki, prisilno posjećivanje, ponovna viktimizacija tijekom posjeta, medijacija i druge metode rješavanja sporova, pozivanje na otuđenje od roditelja (PA) ili sindrom otuđenja od roditelja (PAS) mogu doprinijeti nastavku ciklusa zlostavljanja i traume, kako je opisano u nastavku.

Nedostatak povezanosti između prava djece i prava žena

Slučajevi skrbništva koji uključuju nasilje u obitelji predstavljaju višestruki izazov za pravni sustav diljem Europe i svijeta. U središtu ovih slučajeva prava su dviju ranjivih skupina: djece i žena. Nedostatak povezanosti između prava djece i prava žena u slučajevima skrbništva koji uključuju nasilje u obitelji duboko je zabrinjavajući problem koji potiče cikluse nasilja i nepravde. Kako je utvrđeno Konvencijom o pravima djeteta (CRC), najbolji interesi djeteta dugo su bili temeljno načelo u obiteljskom pravu i odlukama o skrbništvu. Međutim, ovo načelo često postaje nejasno kada je prisutno nasilje u obitelji. Iako je zadatak suda da razmotri fizičku i emocionalnu dobrobit djeteta, procjena često zanemaruje učinke svjedočenja obiteljskom nasilju koji mogu imati duboke i trajne posljedice. Nasilje koje je majka preživjela utječe na njezinu djecu bez obzira jesu li i sami svjedoci ili izravne žrtve nasilja. U slučajevima razvoda koji uključuju nasilje od strane intimnog partnera, djeca se često koriste kao sredstvo za kontrolu žene koja je preživjela nasilje i nastavak zlostavljanja.

U kontekstu roditeljskih odgovornosti, uključujući pravo skrbništva i posjećivanja, UNCRC podržava i pravo djeteta da održava odnos s oba roditelja i pravo na zaštitu od svih oblika nasilja. Uspostavljanje ravnoteže između ova dva konkurentna prava koja su dana djetetu je imperativ, s krajnjim ciljem službenja najboljem interesu djeteta. Međutim, u praksi se najbolji interes djeteta često tumači kao pravo na kontakt s oba roditelja, pri čemu to pravo nadilazi pravo majke i djeteta na sigurno okruženje bez nasilja. Prava roditelja na održavanje obiteljskih veza s djetetom također su prepoznata kao ljudska prava, formulirana kao pravo na obiteljski život, povremeno obuhvaćena konceptom prava na privatni život i privatnost. Posljedično, roditelj zadržava pravo skrbništva ili posjećivanja djeteta, čak i u slučajevima zajedničkog skrbništva ili kada je drugom roditelju dodijeljeno isključivo skrbništvo.

Rodna pristranost i dalje je prevladavajući problem unutar pravnog sustava koji nerazmjerno utječe na odluke o skrbništvu. Žene žrtve partnerskog nasilja mogu biti nepravredno označene kao neprikladne majke zbog društvenih očekivanja i stereotipa. Ta pristranost može dovesti do oduzimanja djece što dodatno viktimizira oboje. Dodjeljivanje zajedničkog skrbništva i prava posjećivanja nasilnom roditelju

65 Ibid., st. 329.

66 U izvješćima o temeljnim procjenama za Dansku i Italiju, GREVIO je izrazio duboku zabrinutost za žrtve koje navode nasilje u obitelji kao opravdanje za nesudjelovanje na sastancima s počiniteljem ili koje odbijaju pristati na skrbništvo ili posjete. Ibid., st. 331.

može primorati žrtvu da nastavi živjeti u neposrednoj blizini počinitelja i održava kontakt s njim. U takvim slučajevima, neuspjeh da se ograniči pravo skrbnništva ili nenadziranog posjećivanja može dovesti do tragičnih posljedica, ne samo za ženu nego i za djecu.

Prisilne posjete

Prisilne posjete, također poznate kao posjete po nalogu suda, događaju se kada sud (ili drugo nadležno tijelo) odredi susrete između djeteta i nasilnog roditelja protivno željama roditelja koji ima skrbnništvo i unatoč njezinoj zabrinutosti za sigurnost. Iako zagovornici tvrde da prisilne posjete osiguravaju djetetovo pravo na pristup oba roditelja, to može biti izuzetno štetno i opasno u slučajevima nasilja u obitelji.

a. Psihološki učinak na djecu

Djeca koju se prisiljava na susrete s nasilnim roditeljem često su anksiozna, depresivna i u strahu. Svjedočenje nasilnom ponašanju roditelja tijekom posjeta može dovesti do dugoročne emocionalne traume. U istraživanju koje je proveo Johnston (2005.) djeca koja su bila prisiljena na susrete s nasilnim roditeljem pokazala su simptome povećane psihološke uznemirenosti i traume.⁶⁷ Prisiljavanje djeteta da bude u kontaktu s nasilnim roditeljem može ih izložiti trajnoj emocionalnoj i fizičkoj šteti jer svjedočenje ili doživljavanje zlostavljanja može dovesti do dugotrajne psihičke traume, tjeskobe i depresije. Kada se nasilnom roditelju odobre prava posjećivanja bez odgovarajućih mjera zaštite, to šalje poruku da se nasilno ponašanje tolerira ili čak odobrava.

b. Sigurnosni rizici za majke

Majke koje su primarni skrbnik djece stavljene su u izazovni položaj kad ih se prisili da pošalju djecu nasilnom bivšem partneru. One mogu snositi pravne posljedice ako odbiju poštivati sudski nalog o posjetama čime postaju podložne zakonskim sankcijama. U nekim slučajevima mogu biti optužene za otuđenje od roditelja ako izraze zabrinutost zbog posjeta, što dovodi do daljnjih pravnih izazova.

Ponovna viktimizacija tijekom posjeta

U mnogim slučajevima nasilja u obitelji nasilni roditelj koristi posjete kao priliku za daljnje nasilno ponašanje. Takva ponovna viktimizacije tijekom posjeta ima teške posljedice i za djecu i za majke. Neke od mogućih posljedica su sljedeće:

a. Fizičko zlostavljanje

Nasilni roditelj može fizički ozlijediti dijete ili iskoristiti posjete kao priliku za napad na roditelja skrbnika. Djeca mogu svjedočiti ili doživjeti nasilje tijekom posjeta, što dovodi do trajne traume.

b. Emocionalno zlostavljanje

Verbalno zlostavljanje, prijetnje i zastrašivanje mogu se odvijati tijekom posjeta, uzrokujući ozbiljnu emocionalnu patnju djeci i majci. Strah od osvete zbog prijave zlostavljanja može spriječiti djecu da otkriju svoja iskustva.

67 Johnston, J. R. (2005). Children of divorce who refuse visitation. (Djeca razvedenih roditelja koji odbijaju posjete.) Iz J. R. Johnston & L. E. Benett (Eds.), *Children of divorce: Psychological, developmental, and clinical perspectives* (Djeca razvedenih roditelja: Psihološke, razvojne i kliničke perspektive) (str. 221-238). Guilford Press.

c. Pravne prepreke

Prijavljivanje zlostavljanja tijekom posjeta može biti izazovno zbog nedostatka dokaza i pravne pretpostavke najboljeg interesa djeteta. Majke mogu oklijevati prijaviti zlostavljanje zbog straha od gubitka skrbništva ili osвете.

Neki uobičajeni čimbenici koji pridonose ponovnoj viktimizaciji su sljedeći:

a. Nedostatak nadzora

Nedovoljan nadzor tijekom posjeta može dovesti djecu u opasnost od daljnjeg zlostavljanja. Nasilni roditelj može koristiti te posjete kao priliku za manipulaciju ili prijetnju i djetetu i majci.

b. Psihološka manipulacija

Nasilni roditelj može koristiti različite oblike psihološke manipulacije, kao što je izlučivanje ili izazivanje krivnje kako bi zadržali kontrolu i zastrašili dijete tijekom posjeta.

c. Prisila i strah

Djeca se mogu osjećati prisiljeno ili uplašeno tijekom posjeta, što im otežava izražavanje osjećaja ili zabrinutosti. Strah može rezultirati dugotrajnom emocionalnom traumom.

Medijacija i drugi postupci rješavanja sporova

Postupci medijacije i alternativnog rješavanja sporova (Mediation and alternative dispute resolution - ADR) često se koriste za rješavanje sporova oko skrbništva nad djecom, ali mogu biti vrlo problematični u slučajevima koji uključuju nasilje u obitelji. U studiji slučaja koju je objavio Sullivan (2013.), majke koje su bile žrtve nasilja u obitelji izjavile su da su se osjećale ponovno traumatiziranima tijekom medijacijskih sesija u kojima su bile prisiljene pregovarati s bivšim nasilnim partnerima. Time se nastavila dinamika moći i potkopala sigurnost i majki i djece.⁶⁸ Što se tiče građanskih postupaka alternativnih rješavanja sporova, GREVIO je izrazio zabrinutost zbog obavezne obiteljske medijacije u određenim zemljama i nedostatka konačne zabrane obaveznih postupaka alternativnih rješavanja spora u slučajevima koji uključuju nasilje nad ženama. GREVIO je istaknuo da takva situacija stvara pravnu nejasnoću i nedostatak jasnih smjernica za obiteljske sudove i jedinice za medijaciju u takvim slučajevima.⁶⁹

U brojnim izvješćima o temeljnim procjenama, uključujući procjene za Italiju, Crnu Goru i Tursku, GREVIO je također otkrio da se unatoč službenoj zabrani postupaka alternativnih rješavanja sporova u slučajevima nasilja nad ženama, oni i dalje često koriste u praksi. U zemljama poput Andore i Portugala, gdje je obvezna medijacija zabranjena u slučajevima nasilja nad ženama, GREVIO je naglasio potencijalnu opasnost od predlaganja ili nastavka medijacije ako žena prethodno nije otkrila svoje iskustvo nasilja od strane intimnog partnera.⁷⁰

Ključni razlozi za zabrinutost u vezi s medijacijom i postupcima alternativnih rješavanja sporova su sljedeći:

a. Neravnoteža moći

68 Sullivan, C. M. (2013). Mediation and advocacy with women survivors of domestic violence. (Medijacija i zagovaranje sa ženama koje su preživjele nasilje u obitelji.) Iz L. E. Walker, C. M. Renzetti, & J. L. Edleson (Eds.), *The Encyclopedia of Domestic Violence* (Enciklopedija nasilja u obitelji) (str. 382-390.). Routledge.

69 GREVIO Horizontalni pregled izvješća, st. 410

70 Ibid, st. 412.

Medijacija i postupci alternativnog rješavanja spora možda neće adekvatno riješiti neravnotežu moći u slučajevima nasilja u obitelji. Zlostavljači mogu koristiti medijaciju kao priliku za manipulaciju ili zastrašivanje žrtve.

b. Nedostatak sigurnosnih mjera

Medijacija možda neće dati prioritet sigurnosti žrtava što može dovesti do opasnih situacija. Medijatori i facilitatori možda nisu dovoljno obučeni za prepoznavanje i rješavanje nasilja u obitelji.

c. Štetni/nepošteni ishodi medijacije

U nekim slučajevima medijacija može dovesti do sporazuma koji ne štite dijete ili žrtvu na odgovarajući način. Žrtve se mogu osjećati prisiljenima na prihvaćanje nepravednih dogovora o skrbištvu kako bi izbjegle daljnje sukobe.

Priznavanje/pozivanje na otuđenje od roditelja (Parental Alienation – PA) ili sindrom otuđenja od roditelja (Parental Alienation Syndrome – PAS)

Otuđenje od roditelja (Parental Alienation - PA) ili sindrom otuđenja od roditelja (Parental Alienation Syndrome - PAS) nisu znanstveno i empirijski priznati koncepti i nemaju prihvaćenu definiciju. Temelje se na tvrdnji da jedan roditelj otuđuje dijete od drugog. PA/PAS se često koriste protiv majki kada su žrtve nasilja u obitelji i protive se kontaktu djeteta s nasilnikom.

PAS je kontroverzan pojam koji je 1985. uveo dječji psihijatar Richard Gardner. Njegova teorija tvrdi da jedan roditelj može manipulirati djecom da odbace drugog roditelja, što dovodi do navodnog patološkog otuđenja djeteta. Gardner je tvrdio da je to otuđenje osobito rašireno u visokokonfliktnim predmetima razvoda i da sudovi i stručnjaci za mentalno zdravlje često to ne prepoznaju. Tvrdilo se da što su djeca udaljenija od svojih očeva, to su dokazi o sindromu otuđenja jači. Gardner je preporučio stroge mjere za rješavanje ovog sindroma, uključujući potpuno odvajanje od majke kako bi se dijete „deprogramiralo“.⁷¹

Upućivanje na sindrom otuđenja od roditelja može rezultirati da vlasti zanemaruju ili delegitimiziraju povijest nasilja u obitelji.⁷² Važno je napomenuti da znanstvena zajednica ne podržava upotrebu termina „otuđenje od roditelja“. Primjerice, termin je izostavljen iz Dijagnostičkog i statističkog priručnika (DSM-5) Američkog psihijatrijskog udruženja što ga čini nevažećim konceptom. Otuđenje od roditelja također je izbrisano iz Međunarodne klasifikacije bolesti Svjetske zdravstvene organizacije (ICD-11).

Prema izvješću posebnog izvjestitelja UN-a za nasilje nad ženama i djevojčicama, u brakorazvodnim parnicama koje uključuju nasilje od strane intimnog partnera, počinitelji često zlorabe odredbe obiteljskog zakona kako bi nastavili zlostavljati žrtve. Pravni sustav često neadekvatno istraži optužbe za nasilje u obitelji, što dovodi do problematičnih pretpostavki. Te pretpostavke mogu uključivati uvjerenje da takvo nasilje nanosi minimalnu štetu i majci i djetetu, te da automatski prestaje nakon razdvajanja. Nadalje, suci često krivo shvaćaju i podcjenjuju posljedice nasilja u obitelji, posebice njegove učinke na djecu, dok pokazuju tendenciju davanja prioriteta kontaktu s očevima i odobravanja kontakta.

71 Richard A. Gardner, *The Parental Alienation Syndrome and the Differentiation between Fabricated and Genuine Sexual Abuse (Sindrom otuđenja od roditelja i razlika između izmišljenog i istinskog spolnog zlostavljanja)* (Creative Therapeutics, Cresskill, New Jersey, 1987), str. 225–230. i str. 240–242.

72 Umanjivanje rodno uvjetovanog nasilja u obiteljskim sudskim postupcima usko je povezano sa sve češćom upotrebom koncepta „otuđenja od roditelja“, čime se pokušava potkopati vjerodostojnost straha djeteta od kontakta s nasilnim roditeljem. Zagovornici sindroma otuđenja od roditelja traže kao rješenje intervencije obiteljskog suda kao što su kontakt uz pratnju, promjena dogovora o kontaktu, promjena prebivališta djeteta ili oduzimanje skrbištva roditelju. Za više pojedinosti o konceptu otuđenja od roditelja i štetnosti njegove uporabe pregledajte izvješće posebnog izvjestitelja UN-a za nasilje nad ženama o skrbištvu i nasilju, op. cit. <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G23/070/18/PDF/G2307018.pdf?OpenElement>

Nakon što ih se optuži za nasilje, nasilni očevi često se okreću sindromu otuđenja od roditelja kao obrambenoj strategiji. Predstavljajući se kao žrtve otuđenja, pokušavaju skrenuti pozornost sa svog nasilnog ponašanja i stvoriti dojam lažne jednakosti između svojih postupaka i postupaka žene koja je preživjela nasilje.

Ova zlouporaba sindroma otuđenja od roditelja može imati ozbiljne posljedice za osobe koje su preživjele obiteljsko nasilje. Time se teret dokazivanja nevinosti stavlja na žrtvu što često dovodi do dugotrajnih pravnih bitaka koji dodatno traumatiziraju djecu. U nekim slučajevima to čak rezultira time da nasilni roditelj dobije pravo skrbništva ili posjećivanja, čime se ugrožava sigurnost djece.

Prema nekoliko studija, posljednjih je godina od 75 % do 100 % slučajeva nasilja od strane intimnog partnera tijekom postupka razvoda uključivalo tvrdnje navodnog počinitelja o postojanju sindroma otuđenja od roditelja. Optužbe da majka otuđuje dijete često se koriste kao dokazi za tvrdnju da dodjela skrbništva majci možda nije u najboljem interesu djeteta jer ona ne potiče komunikaciju s ocem. Majke koje traže zaštitu nalaze se u teškoj poziciji u kojoj se pružanje dokaza o nasilju u obitelji ili zlostavljanju djeteta može protumačiti kao pokušaj udaljavanja djece od drugog roditelja. To može dovesti do gubitka statusa primarnog skrbnika ili kontakta s djecom.⁷³

Navodne međunarodne roditeljske otmice

Haška konvencija o građanskopravnim aspektima međunarodne otmice djece međunarodni je ugovor⁷⁴ s ciljem „osigurati što hitniji povratak djece nezakonito odvedene ili zadržane u nekoj državi ugovornici.“⁷⁵ Konvencija se poziva na „interes djece“ kao najvažniji uvjet u vezi sa skrbništvom. Postoji i iznimka od hitnog povratka djece: državna tijela „nisu dužna narediti povratak djeteta ako... postoji ozbiljna opasnost da bi povratak izložio dijete fizičkoj opasnosti ili psihičkoj traumi ili na drugi način doveo dijete u nepovoljan položaj“.⁷⁶

U skladu s Izvješćem s objašnjenjem⁷⁷ Konvencija je sastavljena kako bi se riješio problem otmičara, obično roditelja koji odvodi dijete iz države njihovog uobičajenog boravišta i stječe umjetno stvorena zakonska prava skrbništva i poveznice sudske nadležnosti s djetetom u državi koju je pobjegla / pobjegao. To bi u biti moglo nadjačati odluke o skrbništvu donesene na sudovima u uobičajenom mjestu boravišta djeteta, pri čemu povratak djeteta ovisi o jednostranim sporazumima koje je sklopila svaka pojedinačna država.⁷⁸ To je nazvano „lijekom za potjeru“. Cilj je da dijete bude vraćeno u sudsku nadležnost svog uobičajenog boravišta u roku od šest tjedana od podnošenja zahtjeva,⁷⁹ bez obzira na sudski nalog koji je donesen u državi u koju su pobjegli. Ono što Haška konvencija o otmici ne uzima u obzir je utjecaj koji pravni lijek trenutnog povratka ima na majke koje sa svojom djecom bježe u područje druge sudske nadležnosti kako bi pobjegle od nasilja u obitelji.

73 Vidi izvješće posebnog izvjestitelja UN-a o skrbništvu, nasilju nad ženama i nasilju nad djecom, op. cit.

74 Od listopada 2023.

75 Haška konvencija o građanskopravnim aspektima međunarodne otmice djece 1980., čl. 1 Dostupno na poveznici: <https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/full-text/?cid=24>

76 Haška konvencija, čl. 13. b)

77 Vidi Elisa Perez-Vera, *Izvješće s objašnjenjem o Haškoj konvenciji o otmici djece iz 1980.* Dostupno na poveznici: <https://assets.hcch.net/docs/a5fb103c-2ceb-4d17-87e3-a7528a0d368c.pdf>

78 Ibid, str. 429.

79 Haška konvencija, čl. 11.

Autori Konvencije predvidjeli su da će do „tipične“ otmice doći ako roditelj koji nema skrbništvo, obično otac, otme dijete od roditelja koji ima skrbništvo i nestane s djetetom u inozemstvu⁸⁰ Međutim, podaci otkrivaju da su u 2021. godini 88 % „otmica“ izvršili roditelji skrbnici, od kojih su 94 % bile majke,⁸¹ što je daleko od onoga što je zamišljeno kada je sastavljena Haška konvencija o otmici.

To je rezultiralo velikim brojem žena i djece koji su zarobljeni u nasilnim vezama i ne mogu se vratiti u svoju domovinu;⁸² majka koja bježi od nasilja u obitelji može postati stranka u postupku Haške konvencije o otmici jer je otela svoje dijete, u mnogim slučajevima nenamjerno,⁸³ a potom bila prisiljena na povratak.⁸⁴

Ako se majka nađe u ovoj situaciji, postoji nekoliko točaka koje treba razmotriti pri određivanju je li Haška konvencija o otmici primjenjiva i može li se na nju pozvati ako majka odvede svoju djecu iz sudske nadležnosti. Više informacija dostupno je u Dodatku II.

Pregled štetnih praksi – što ne treba činiti

- Razdvajanje prava i sigurnosti djece i majki
- Ignoriranje/ponižavanje kada djeca svjedoče nasilju i njegovim posljedicama
- Donošenje odluke o kontaktu i posjećivanju pod svaku cijenu – prisilna posjeta
- Primjena medijacije i sličnih metoda ili postupaka rješavanja sporova
- Upotreba koncepta otuđenja roditelja / sindroma otuđenja roditelja ili pozivanje na njega
- Ignoriranje povijesti nasilja ili uzimanje u obzir povijesti nasilja na neodgovarajući način u slučaju navodne međunarodne otmice djeteta

80 Vidi Hale J u Re S (Abduction: Access Rights) (Otmica: pravo pristupa) [1977] 1 FLR 971 at 977

81 Nigel Lowe i Victoria Stephens, *Global Report – Statistical study of applications made in 2021 under the 1980 Child Abduction Convention (Globalno izvješće – Statistička studija zahtjeva podnesenih 2021. prema Konvenciji o otmici djece iz 1980)*, (HCCH 2023), dostupno na: <https://assets.hcch.net/docs/bf685eaa-91f2-412a-bb19-e39f80df262a.pdf>

82 Merle H Weiner, *Potential and Challenges of Transnational Litigation for Feminists Concerned about Domestic Violence Here and Abroad, (Potencijal i izazovi transnacionalnih parnica za feministice zabrinute zbog nasilja u obitelji ovdje i u inozemstvu)* (2002-2003), izdanje 2, 11 AM. U.J. Gender Soc. Pol'y & L. 749, str. 769

83 Eran Sthoeger, *International Child Abduction and Children's Rights: Two Means to the Same End (Međunarodna otmica djece i dječja prava: dva načina do istog cilja)*, Michigan Journal of International Law, (2011) Vol. 32, izdanje 3, 511, str. 513, dostupno na: <https://repository.law.umich.edu/mjil/vol32/iss3/3>

84 Haška konvencija o građanskopravnim aspektima međunarodne otmice djece iz 1980., čl.1

V. Središnji čimbenici sudskih postupaka prilagođenih djeci i odluka o ostvarivanju prava skrbništva i prava posjećivanja⁸⁵

Djeca koja svjedoče i/ili prežive nasilje u obitelji uvijek su pod velikim opterećenjem i njihova dobrobit često je ugrožena. Opasnosti i stres mogu se pogoršati razdvajanjem roditelja. U svakom slučaju, potencijalne posljedice za djecu toliko su teške da prioritet mora biti zaštita djece. U mnogim slučajevima nasilje ne završava razdvajanjem, strukture kontrole, straha, ugnjetavanja i ponižavanja nastavljaju postojati. Uhođenje, prijetnje, fizičko i/ili spolno nasilje također se javljaju nakon fizičkog razdvajanja. Zbog ozbiljnih posljedica koje mogu utjecati na razvoj djeteta i utjecaja na odnose u obitelji, sud mora razmotriti je li potrebno ograničiti ili isključiti pristup. Također bi moglo biti prikladno ukinuti zajedničko skrbništvo i dodijeliti ga majci. U sudskim postupcima koji slijede nakon nasilja u obitelji, najbolji interes djeteta mora biti glavni cilj. Zaštita roditelja pogođenog nasiljem od daljnjeg nasilja jednako je pravno zaštićena temeljnim i ljudskim pravima. Zaštita se ne smije izgubiti iz vida niti u pokretanju postupaka niti u sudskim odlukama o roditeljskom skrbništvu ili pravu posjećivanja.

Stoga je važno da sud ne bude samo oprezan na naznake nasilja u obitelji, već i da oni koji su uključeni u obiteljske sudske postupke i sustavi savjetovanja i podrške osiguraju da potrebne informacije dođu do obiteljskog suda. Stručnjaci u skloništima za žene, savjetovalištima za žene, interventnim centrima ili hitnim službama za žene mogu savjetovati majke pogođene nasiljem o važnosti dobre informiranosti obiteljskog suda o slučajevima nasilja. Pisano izvješće savjetnika kao podrška majci važan je doprinos razjašnjenju činjenica.

Važno je istaknuti da je majkama često teško govoriti o nasilju nedugo nakon odvajanja od nasilnika jer njihovu spremnost da govore može potkopati nekoliko prepreka:

- osjećaj srama zbog toga što ostaju u nasilnoj vezi i/ili ne mogu bolje zaštititi svoju djecu
- osjećaj krivnje jer vjeruju da su one uzrok propalog obiteljskog odnosa
- osjećaj zastrašenosti zbog različitih prijetnji počinitelja o daljnjem nasilju (uključujući otmicu djeteta)
- strah da bi mogle izgubiti svoju djecu u borbi za skrbništvo

U slučajevima skrbništva nad djecom nakon rastave i razvoda uobičajene procedure obiteljskih sudskih postupaka moraju se prilagoditi slučajevima u kojima je riječ o nasilju u obitelji.

Procedure moraju osigurati da se razjašnjenje činjenica i rizika za dijete i roditelja pogođenog nasiljem provede i shvati ozbiljno. Fokus je na sljedećim pitanjima:⁸⁶

- je li dijete zaštićeno od prijetnji njegovoj dobrobiti?
- je li majka pogođena nasiljem zaštićena od opasnosti za svoju dobrobit?

⁸⁵ Ovaj odjeljak je sažetak iz Meysen, Thomas (Hrsg.) (2021): Kindschaftssachen und häusliche Gewalt. Umgang, elterliche Sorge, Kindeswohlgefährdung, Familienverfahrensrecht. Heidelberg/ Njemačka: SOCLES.

⁸⁶ Ibid.

Djeca imaju pravo na saslušanje pred sudom neovisno o roditeljima. Kriteriji za saslušanje djece:⁸⁷

a. Vremenski okvir za saslušanje

Osnovni uvjet je da sud ostavi dovoljno vremena za saslušanje djeteta. Za to treba predvidjeti barem jedan sat.

b. Mjesto održavanja saslušanja

Preporuča se da sud unaprijed odredi gdje će dijete biti saslušano. U kritičnim slučajevima, kao što su nasilje i prijetnje dobrobiti djeteta, uvijek treba razmotriti saslušanje djece u mjestu gdje stanuju. Poznato okruženje obično pruža djeci sigurnost u stresnoj situaciji saslušanja.

c. Vrijeme održavanja saslušanja

Vrijeme održavanja saslušanja također je od velike važnosti i nije proizvoljno. Djeca koja su svjedočila nasilju u obitelji ne bi trebala biti saslušana istog dana kad i njihovi roditelji. Napete i tjeskobne atmosfere mogu se izbjeći pomnim planiranjem.

Ako vrijeme dopušta, preporučljivo je zakazati saslušanje djece nekoliko dana prije saslušanja roditelja. Time je sud suočen sa svježim dojmom užasa i stresa koji roditeljski, nasilni sukob ostavlja na djecu. Tako sud može izaći pred roditelje s puno većom sigurnošću o zaštiti najboljeg interesa djeteta.

d. d. Videozapis saslušanja

Rizik od sekundarne traumatizacije djece može se smanjiti videosnimanjem rasprava i osiguravanjem da snimke budu prihvatljiv dokaz kako bi se spriječilo nepotrebno ponavljanje.⁸⁸

Procjena rizika i opasnosti⁸⁹

Sud mora redovito provoditi vlastitu procjenu rizika te provoditi procjene rizika drugih institucija (npr. ureda za socijalnu skrb, policije) kako bi donio preliminarne odluke i/ili propise. Prilikom zaštite preživjelih mora se osigurati da zabrane kontakta i približavanja prema Zakonu o zaštiti od nasilja⁹⁰ nisu narušene nalogom za kontakt. Osim toga, mora se osigurati da se zaštita može provesti tijekom primo-predaje čak i ako trenutno nema zabrane kontakta i približavanja koju je donijela policija ili obiteljski sud. Pogledajte Posebni vodič za Münchenski model upitnika u Dodatku kao primjer procjene rizika.

Pregled kriterija za sud za odluke u sudskim postupcima o skrbništvu i ostvarivanju prava posjećivanja nakon nasilja u obitelji⁹¹

Prije donošenja odluke o skrbništvu ili posjećivanju, mora postojati dovoljna sigurnost u procjeni rizične situacije za dijete i/ili roditelja koji je izložen nasilju. Treba pažljivo razmotriti sljedeća pitanja:

87 Ibid.

88 FRA Pravosuđe po mjeri djece Perspektive i iskustva djece uključene u sudske postupke kao žrtve, svjedoci ili stranke u devet država članica EU-a,) 2017., str. 12.

89 Ibid.

90 U Njemačkoj je od 2002. godine na snazi takozvani Zakon o zaštiti od nasilja (za građanskopravnu zaštitu od djela nasilja i uhođenja). Zakon pruža žrtvi mogućnost da podnese zahtjev sudu o izbacivanju nasilnika iz zajedničkog doma ili da mu se zabrani bilo kakav kontakt s majkom. Vidi: <https://www.gesetze-im-internet.de/gewschg/BJNR351310001.html>

91 Ibid.

- jesu li slučajevi nasilja, trajna prisutnost opasnosti i potrebe zaštite djeteta i roditelja pogođenog nasiljem dovoljno razjašnjeni? I, ako je primjenjivo, je li njihova vjerojatnost dovoljno razjašnjena?

- je li djetetov proces svjedočenja nasilja u obitelji dovoljno razjašnjen?

- može li se s dovoljnom sigurnošću procijeniti rizik od nasilja roditelja počinitelja? Je li roditelj počinitelj preuzeo odgovornost za nasilna djela?

- koja se vrsta podrške i pomoći pruža djetetu?

- koja se vrsta potpore pruža roditelju počinitelju?

- koja se vrsta podrške i pomoći pruža roditelju pogođenom nasiljem?

- postoji li opasnost od daljnjeg nasilja, npr. kada se dozna tajno prebivalište djeteta i roditelja pogođenog nasiljem?

- postoji li rizik od daljnjeg stresa ili čak retraumatizacije djeteta ili roditelja pogođenog nasiljem tijekom kontakta prilikom dogovaranja o pitanjima roditeljske skrbi?

- nastavljaju li se (prethodne) nasilne strukture i dinamika (kontrola, strah, ugnjetavanje, omalovažavanje)?

- je li se razina sukoba dovoljno smanjila u razumnom vremenskom roku (na primjer način sagledavanja situacije i odgovornost nasilnog roditelja, opterećenje ili kršenje povjerenja zbog nasilja)?

Procedura posjeta⁹²

Nalog o kontaktu (uz pratnju) može se uzeti u obzir ako se mogu dati dovoljno pouzdani odgovori na sljedeća pitanja o ponašanju nasilnog roditelja. Ako se na ova pitanja ne može odgovoriti, kontakt (uz pratnju) ne bi se trebao održati:

- je li roditelj koji je dokazano nasilan ne samo priznao svoje postupke, nego je za njih preuzeo odgovornost? (npr. izražavanje žaljenja zbog nanesene štete)

- je li nasilni roditelj osmislio načine kako djetetu izraziti žaljenje zbog nanesenog stresa i kako se adekvatno ponašati s djetetom? (npr. ne vršiti pritisak i prihvatiti djetetovu sputanost)

- može li se tvrditi da se nasilni roditelj može adekvatno kontrolirati čak i u stresnim situacijama? Važne informacije o ovom pitanju mogu se pružiti ako je nasilni roditelj već prošao edukativno savjetovanje ili sudjelovao u programima za počinitelje nasilja u obitelji i uspio je uvesti neke promjene.

- je li dijete toliko u strahu i tjeskobno da to priječi posjet ili se dijete izričito protivi kontaktu?

- je li zajamčena sigurnost roditelja pogođenog nasiljem, posebno u slučaju kontakta s djetetom?

92 Ibid.

Isključivo ili zajedničko skrbništvo?⁹³

Nasilje u obitelji snažan je pokazatelj da je (djelomično) poništenje zajedničkog skrbništva u najboljem interesu djeteta. Pri odlučivanju o (djelomičnom) prijenosu isključivog roditeljskog prava na majku mora se uzeti u obzir sljedeće:

- s kojim roditeljem postoji pozitivna i stabilna veza?

- s kojim roditeljem je zajamčen ili osiguran kontinuitet pouzdanog i pozitivnog odnosa?

- koji će roditelj najvjerojatnije održati stabilnu i pozitivnu životnu situaciju za dijete ako je potrebno uz usluge savjetovanja i podrške?

93 Ibid.

VI. Obećavajuće prakse za zaštitu djece pogođene nasiljem u obitelji u sudskim postupcima diljem Europe

Obećavajući primjeri prakse pojavljuju se diljem Europe, pokazujući inovativne pristupe za rješavanje različitih izazova i pitanja povezanih s pravima žena i djece u postupcima o skrbništvu. Neki od tih primjera predstavljeni su u nastavku kako bi se ponudio vrijedan uvid u učinkovite strategije koje utiru put postupcima o skrbništvu koji su prilagođeniji žrtvama.

Women's Aid u Irskoj radi na sveobuhvatnoj studiji utemeljenoj na dokazima koja ispituje učinkovitost postupaka o skrbništvu i pristupu u okviru sustava obiteljskog prava Irske. Ovim istraživanjem procijenit će se kako ovi postupci, nezavisno i u kombinaciji s drugim čimbenicima, rješavaju potrebe sigurnosti i dobrobiti žrtava i preživjelih nasilja u obitelji, uključujući djecu. Istraživanje bi trebalo biti gotovo krajem 2024.⁹⁴

Što se tiče otuđenja od roditelja, Španjolska je 2021. zakonom zabranila pozivanje na sindrom otuđenja od roditelja i povezanih teorijskih koncepata,⁹⁵ kao što je to učinio i najviši sud u Italiji.⁹⁶

Za Španjolsku je GREVIO naveo da unatoč izazovima učinkovite primjene tih izmjena, počinitelji više ne mogu prijeći pristup svoje djece važnim terapijskim sesijama jer je uklonjena odredba kojom se nalaže da je za pristup takvim uslugama potreban pristanak oba roditelja.⁹⁷

Privremeni horizontalni pregled izvješća GREVIA nudi sveobuhvatni pregled izazova i pozitivnih praksi u pogledu svakog članka Istanbulske konvencije. Neke od obećavajućih inicijativa za zaštitu djece žrtava i/ili svjedoka nasilja u obitelji u vezi s postupcima o skrbništvu su sljedeće:

Članak 31. – Skrbništvo, pravo posjeta i sigurnost

GREVIO je pohvalio nekoliko zemalja za dobre prakse u vezi s provedbom članka 31. U Austriji je uspostavljen jak pravni temelj za sprječavanje nasilnog roditelja da dobije skrbništvo. Iako je GREVIO primijetio da ova odredba možda još uvijek nije naširoko priznata u pravosuđu, istaknuo je da Građanski zakonik uključuje koncept „ublažavanja rizika da dijete bude izloženo ili svjedoči nasilju nad bliskim osobama“ kada se utvrđuje djetetov najbolji interes. Osim toga, Austrija je 2013. uspostavila „pomoć obiteljskim sudovima“ koja uključuje stručnjake (socijalne radnike, psihologe i dječje pedagoge) koji pružaju podršku obiteljskim sucima u donošenju informiranih i zadovoljavajućih odluka. Francuska je po pitanju članka 31. uvela pratnju kao mjeru zaštite, čime se omogućuje da uz dijete tijekom posjete bude prisutna odrasla osoba koja nije član obitelji.⁹⁸

Članak 50. – Trenutni odgovor, sprječavanje i zaštita

S ciljem pružanja sveobuhvatnog pravnog odgovora na nasilje u obitelji, u Španjolskoj ove slučajeve obrađuju specijalizirane jedinice Ureda tužitelja i iznose ih pred odgovarajući sud. Takav sud ima

94 Research projects - Women's Aid <https://www.womensaid.ie/get-informed/advocacy/research-projects/>

95 Vidi zakon na: <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-2021-9347>

96 Vidi: https://www.dire.it/wp-content/uploads/2021/05/Ordinanza-Cassazione-13217_2021.pdf

97 3. opće izvješće o aktivnostima GREVIA. GREVIO Grupa stručnjaka za djelovanje protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji, st. 87

98 Privremeni horizontalni pregled izvješća o temeljnim procjenama GREVIA. Skupina stručnjaka Vijeća Europe za djelovanje protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji (GREVIO). Vijeće Europe, veljača 2022., st. 325 <https://rm.coe.int/prems-010522-gbr-grevio-mid-term-horizontal-review-rev-february-2022/1680a58499>

dvostruku nadležnost, obrađuje i kaznene i građanske stvari, kao što su nalog za zaštitu, spor oko skrbništva i razvod braka. Svi pravni stručnjaci uključeni u postupak prolaze stručnu obuku.⁹⁹

Članak 55. – Postupci ex parte i ex officio

U Danskoj su odvjetnici za podršku žrtvama dostupni za pomoć čim se prijavi zločin, čak i prije nego što žrtva da prvobitni iskaz. Ovi stručnjaci pomažu žrtvama i u traženju odštete od počinitelja. GREVIO je naglasio potrebu za trajnom podrškom žrtvama kada građanski postupci proizlaze iz kaznenih djela, kao što su zahtjevi za naknadu štete te razvod braka i skrbništvo zbog nasilja u obitelji. Ta je razina podrške slična psihosocijalnoj pomoći koja je dostupna u Austriji (prethodno navedeno).¹⁰⁰

Nadalje, obećavajuće prakse zaštite i potpore djeci i ženama pogođenim nasiljem u obitelji općenito, uključujući sve sudske postupke koje je također istaknuo GREVIO:

Članak 9. – Nevladine organizacije i civilno društvo

U Austriji, prema Zakonu o sigurnosnoj policiji, tijela za provođenje zakona obavještavaju Centar za zaštitu od nasilja kad god se izda hitna mjera udaljenja iz zajedničkog kućanstva, što centrima omogućuje da se obrate pogođenim ženama i djeci.¹⁰¹

Članak 11. – Prikupljanje podataka i istraživanje

U Portugalu se alat za prikupljanje podataka koristi za pružanje sveobuhvatnog pregleda kaznenih postupaka povezanih sa slučajevima nasilja u obitelji. Slučajevi nasilja u obitelji dokumentiraju se u obliku koji sadrži ključne informacije kao što su dob i spol žrtve i počinitelja, priroda njihovog odnosa (uključujući ekonomsku ovisnost), djeca koja su svjedoci nasilja, uporaba oružja, svako ovisničko ponašanje počinitelja, kao i medicinska skrb pružena žrtvi i procjena rizika.¹⁰²

Članak 18. – Opće obveze

U Albaniji su mehanizmi upućivanja razvijeni na općinskoj razini s ciljem uspostavljanja suradnje između nadležnih tijela i predstavnika različitih sektora, uključujući općine, pravna tijela, policiju, zdravstvo, urede za zapošljavanje i obrazovanje, uključujući nevladine organizacije specijalizirane za borbu protiv nasilja nad ženama. Mehanizmi upućivanja sastoje se od tri primarne komponente: upravljačkog odbora zaduženog za strategiju, multidisciplinarnog tehničkog tima koji vodi predmet i lokalnog koordinatora koji nadzire aktivnosti tima. Proces počinje s prvim obraćanjem žrtve bilo kojem članu mehanizma koji je kasnije usmjerava dalje.¹⁰³

Članak 19. – Informacije

U Švedskoj su općinske socijalne službe i medicinski stručnjaci ključni za upućivanje pojedinaca na specijalizirane službe za podršku. Osim toga, u obrazovnom sektoru postoji školsko osoblje zaduženo za podršku kojem se može obratiti za smjernice i pomoć jer mnogi od njih prolaze specijaliziranu obuku za prepoznavanje i upravljanje slučajevima koji uključuju djecu pogođenu nasiljem u obitelji.¹⁰⁴

Članak 26. – Zaštita i podrška za djecu svjedoke

Brojne države nalažu da se slučajevi ili bilo kakve sumnje da su djeca svjedoci ili žrtve nasilja u obitelji prijave nadležnim tijelima, kao što su lokalne općine ili službe za zaštitu djece. U raznim državama,

99 Ibid. st. 433.

100 Ibid. st. 482.

101 Ibid. st. 75.

102 Ibid. st. 104.

103 Ibid. st. 223.

104 Ibid. st. 236.

uključujući Crnu Goru i Italiju, činjenje nasilja u prisustvu djece dovodi do strožih zakonskih kazni ili se smatra zlostavljanjem djeteta (u Italiji i Nizozemskoj). U Andori, Crnoj Gori i Turskoj zakonodavstvo nalaže jednaku zaštitu i podršku žrtvama i svjedocima, budući da se svjedočenje takvom nasilju smatra jednakim izravnoj izloženosti nasilju. U slučajevima nasilja u obitelji pravni okvir Andore označava maloljetnu djecu kao „žrtve“ zajedno s njihovom majkom. To im daje pravo na značajnu podršku koja uključuje socijalnu, psihološku i medicinsku pomoć. Slično tome, u Španjolskoj se nudi sveobuhvatna podrška i zaštita maloljetne djece ili djece pod skrbništvom žena koje su izložene partnerskom nasilju.

Članak 28. – Prijavljivanje od strane stručnih osoba

Nakon zakonskih promjena 2015., stručnjaci u Finskoj više nisu vezani propisima o povjerljivosti u slučaju sumnje na postojanje prijetnji životu žena ili djece u situacijama nasilja u obitelji. Umjesto toga, omogućeno im je prijaviti rizik nadležnim zakonskim tijelima.¹⁰⁵

Članak 29. – Građanske tužbe i pravna sredstva

U Španjolskoj je pravobranitelj pokrenuo istragu u svim slučajevima ubojstva žena ili njihove djece kako bi se riješili nedostaci u odgovoru kaznenopravnog sustava.¹⁰⁶

Članak 30. – Naknada štete

Djeca u Švedskoj koja su svjedoci nasilja u obitelji mogu dobiti naknadu štete za povrede počinjene kaznenim djelom ako je incident narušio djetetovo povjerenje u osobu s kojom su u bliskom odnosu.¹⁰⁷

Članak 56. – Mjere zaštite tijekom istrage i sudskog postupka

„Dječje kuće“ u Danskoj pružaju stručnu podršku i usluge psihološkog savjetovanja za djecu žrtve seksualnog zlostavljanja. Ovi prostori prilagođeni djeci također se koriste za razgovor s djecom svjedocima nasilja u obitelji. Slično tome, u skladu s Nacionalnom strategijom o pravima djece 2017.-2020. Portugal je odredio sobe za razgovor s djecom.¹⁰⁸

105 Ibid. st. 300.

106 Ibid. st. 306.

107 Ibid. st. 316.

108 Ibid. st. 491.

VII. Zaključci i preporuke

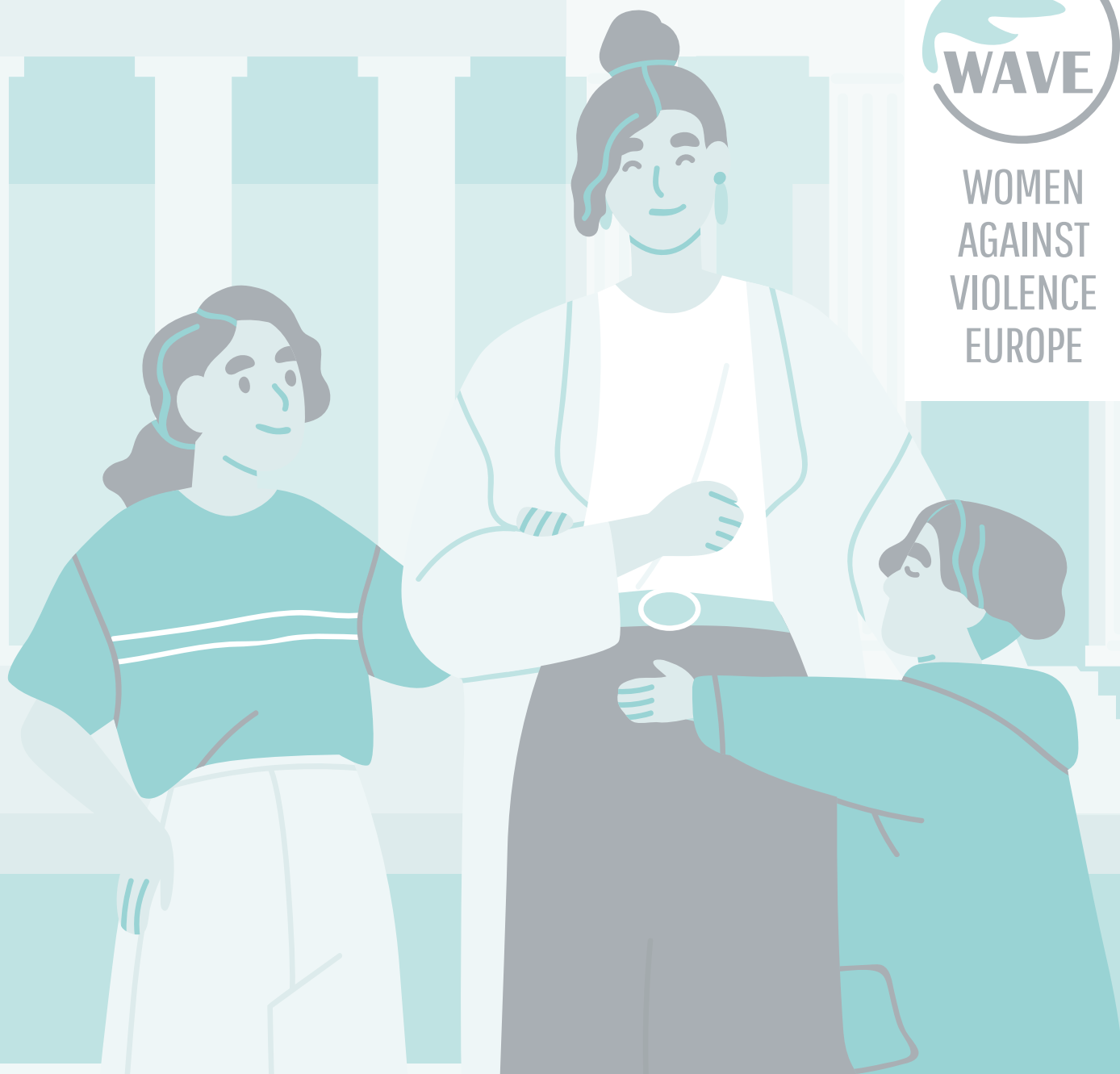
Kako bismo ublažili (potencijalnu) štetu uzrokovanu odlukama i praksama u vezi sa skrbništvom i posjećivanjem te u svrhu ojačanja prava, sigurnosti i zaštite žrtava u slučajevima nasilja u obitelji, preporučujemo sljedeće ključne reforme, mjere i prakse:

- 1. Zakon i praksa moraju prepoznati učinak partnerskog nasilja na djecu. Djeca svjedoci nasilja u obitelji/rodno uvjetovanog nasilja također se moraju smatrati žrtvama nasilja, i pred zakonom i u praksi.**
- 2. Odluke o dodjeli skrbništva nad djecom i pravu posjećivanja uvijek moraju imati za prioritet djetetov najbolji interes, njezina / njegova prava, sigurnost i najvažnije od svega, dobrobit, te uzimati u obzir prava i sigurnost roditelja koji ih štiti, odnosno majki. To mora biti zajamčeno zakonom i u praksi. Pitanja prava i sigurnosti moraju se pratiti putem preispitivanja odluka o skrbništvu i posjećivanju, kao i u pogledu provedbe posjeta.**
- 3. Sudovi moraju provoditi *ex officio* temeljite provjere radi utvrđivanja slučajeva nasilja u obitelji i procijeniti sigurnost po pitanju skrbništva i dogovora o susretima. Alati za standardiziranu procjenu rizika moraju se primjenjivati u sporovima oko skrbništva, posjećivanja i povezanim postupcima za procjenu potencijala za nanošenje štete djeci i majkama. Moraju se primijeniti odgovarajuće mjere upravljanja rizikom i mjere zaštite.**
- 4. Zajedničko roditeljsko skrbništvo neće se dodijeliti u slučajevima nasilja, posebno kada (prethodno) postoje nasilne strukture i dinamika (kontrola, prijetnje, strah, ugnjetavanje, omalovažavanje); ako stres i dalje utječe na dijete i nenasilnog roditelja (npr. strah, traumatizacija, simptomi stresa prije, tijekom ili nakon kontakta); ili se sukob nije dovoljno smanjio s liječenjem, ili se ne predviđa uspjeh liječenja u razumnom vremenskom razdoblju. U slučaju nasilja, radi osiguranja prava i sigurnosti žrtava, susreti i kontakti s roditeljem počiniteljem obično se onemogućuju, ograničavaju ili obustavljaju. Sve dok postoji rizik od nasilja nad majkom i/ili djetetom ili rizik od ponovnog ozbiljnog psihičkog stresa, ne smije se održavati kontakt (čak ni pod nadzorom). Izjava nasilnog roditelja da se suzdržava od nasilja i da se koristi uslugama specijaliziranog savjetovanja i/ili pohađa tečaj socijalnog osposobljavanja bit će minimalni preduvjet za kontakt u slučaju da nije utvrđen daljnji rizik od nasilja i povrede.**
- 5. Pravni stručnjaci, suci, medijatori, sudski imenovani vještaci i drugi nadležni stručnjaci moraju proći kvalitativno i kvantitativno odgovarajuću osnovnu i dodatnu obuku o dinamici nasilja u obitelji, pristupu radu temeljenom na znanjima o traumama i o utjecaju nasilja na djecu, uključujući štetne prakse u postupcima o skrbništvu i posjetama. Preporučuje se imati odgovarajuće kvalifikacije i specijalizaciju u tom području.**
- 6. Mora se osigurati holistički, integrirani pristup u pravnom sustavu: povezani postupci u kaznenom pravu i za zaštitu od nasilja moraju biti usklađeni s postupcima o skrbništvu nad djecom i pravima posjećivanja. U materijalnom i postupovnom pravu utvrđuju se minimalni standardi i postupci (protokoli) u slučajevima sumnje na nasilje. Oni moraju biti u skladu s Konvencijom UN-a o pravima djeteta i Istanbulsom konvencijom.**
- 7. Saslušanje odrasle osobe i djeteta mora se provesti tako da se spriječi sekundarna viktimizacija. Mora se izbjegavati više saslušanja djece.**

- 8.** Žrtve trebaju imati **pristup pravnom zastupanju** kako bi se osigurala zaštita njihovih prava i čuo njihov glas tijekom postupaka dodjele prava skrbništva i posjećivanja.
-
- 9.** I djeca i majke trebaju imati **pristup odgovarajućim uslugama podrške**, uključujući savjetovanje, pravnu pomoć i financijsku pomoć, kako bi im se pomoglo u suočavanju s izazovima sporova oko skrbništva.
-
- 10.** U slučajevima nasilja **medijacija**, mirenje ili slične metode i postupci rješavanja sporova koji zahtijevaju od roditelja da postignu sporazum o pitanjima skrbništva i posjeta moraju se zabraniti zakonom i **ne primjenjivati se** u praksi.
-
- 11.** **Teorije koje nisu znanstveno dokazane**, poput sindroma otuđenja od roditelja (PAS) **ne smiju se koristiti** kao osnova za odluke o pitanjima skrbništva i posjećivanja.
-

WOMEN
AGAINST
VIOLENCE
EUROPE

DODATAK I

Obećavajuća praksa:

Poseban vodič kroz Münchenski model Obiteljskog suda u Münchenu za postupke u vezi s djetetovim boravištem, pravima na pristup, predajom djeteta ili postupkom o skrbništvu

Obećavajuća praksa: Poseban vodič kroz Münchenski model Obiteljskog suda u Münchenu za postupke u vezi s djetetovim boravištem, pravima na pristup, predajom djeteta ili postupkom o skrbništvu¹

Poseban vodič kroz Münchenski model suda za obiteljske odnose razvijen je zbog nedostatka posebnog propisa u materijalnom pravu koje se bavi nasiljem nad ženama i djecom u Njemačkoj. Bavi se preporukama o daljnjem tijeku pravnih postupaka i opisuje što pravna tijela, pravosudno osoblje i drugi stručnjaci koji izravno rade s majkama pogođenim nasiljem i njihovom djecom (odvjetnici, odjel za socijalnu skrb mladih, skrbnici ad litem, suci) moraju učiniti:

- zaštititi djecu u sudskom postupku o skrbništvu i
- kao dio procjene rizika

Nakon sagledavanja okolnosti posebnog slučaja nasilja u obitelji i uzimanja u obzir analize rizika više nadležnih tijela, Posebni vodič navodi da bi u svrhu zaštite djeteta sud mogao odlučiti o odvojenom savjetovanju stranki ili nadziranom kontaktu roditelja i djeteta. Sud može privremeno obustaviti ili onemogućiti kontakt roditelja i djeteta ili prenijeti skrbništvo na jednog roditelja. Također može angažirati stručnjaka.

Čimbenici za procjenu rizika koji predstavlja počinitelj uključuju:

- dosljedno nasilno ponašanje;
- značajna razina nasilja;
- posjedovanje oružja;
- žrtvina percepcija izravne i moguće prijetnje;
- zlouporaba supstanci, posebno ovisnost o drogama;
- neriješeni psihološki poremećaji;
- kršenje sudskih mjera zaštite od nasilja.²

Upitnik za procjenu opasnosti u skladu s Posebnim vodičem (Münchenski model) posebno u sudskim postupcima koji se odnose na kontakt ili obustavu kontakta, skrbništvo nad djecom i pravo na određivanje mjesta boravka, predaju djece.

Upitnik za procjenu opasnosti u sudskim postupcima koji se odnose na skrbništvo nad djetetom i pristup djeći nakon rastave zbog nasilja u obitelji, u skladu s Posebnim vodičem, izrađen je 2019. u Münchenu.³

Upitnikom se prikupljaju podaci o pet kategorija rizika od nasilja u obitelji:

1. oblici i obrasci nasilja
2. povijest nasilja
3. otežavajući čimbenici
4. žrtvina percepcija rizika
5. čimbenici rizika u vezi sa stavom i ponašanjem počinitelja⁴

1 verzija od 06.07.2020.

2 Sonderleitfaden zum Münchener Modell

3 Znanstveno praćenje pod vodstvom prof. dr. Susanne Nothhafft, iz KSH München, s ciljem evaluacije provedbe Upitnika održano je 2022. godine u okviru istraživačkog projekta "Safety first! The Munich Questionnaire. Protection from Violence in Custody - and Visitation Rights Proceedings" (Sigurnost na prvom mjestu. Münchenski upitnik. Zaštita od nasilja tijekom postupka o skrbništvu i pravu posjećivanja). Na temelju rezultata razvit će se novi instrument procjene do kraja 2023. godine. ([safetyfirst-umgang-sorge.de](https://www.safetyfirst-umgang-sorge.de))

4 Protect II Capacity building in risk assessment and safety management to protect high risk victims (Zaštita II. Jačanje kapaciteta za procjenu rizika i upravljanje sigurnošću radi zaštite žrtava pod visokim rizikom), str.85

Questionnaire for Assessment of Danger

pursuant to Special Guide (Munich Model) in particular in court proceedings concerning contact or suspension of contact, child custody and right to determine place of residence, surrender of children

Injured party

First name, family name

Mrs./Mr./*

Child(ren)

Represented by lawyer

Guardian ad litem

Youth welfare office/
Social community center

Mrs./Mr./*

Assisted by (women's)
support organization

Completed by/on

Telephone

/ /

Subject of special case

Initial application to family/local court

Application to OLG¹ **Renewed application**

Separate court hearing applied for

Place of court proceedings

Judge

Applicant parent X / Y
"mother" "father"

Contact

ref.

Preliminary proceedings

Main proceedings

Accompanied contact

ref.

Suspension of contact

ref.

Right to determine place of residence

ref.

Sole custody of child

ref.

Surrender of child

ref.

1 Parents

Nationality

Restrictions under law relating to aliens

Needs language mediation (language)

Parent X/ "mother"

Parent Y/ "father"

2 Child(ren)

First name, family name

Age

f/m/*

Joint custody

Sole custody mother father

3 Lived together in a household

No Yes, since / /

How long had wife and child(ren) been **living separately** from perpetrator at the time the application was filed with the court? since days months

Married/ Partnered since / /

Spatially separated since / /

Woman and child(ren) are in **women's refuge**

Yes No Not any longer

Stayed at (family) home

Child with

4 Last exposure to violence

When / /

If exact date is not remembered for sure, specify period!

¹ Higher Regional Court (Oberlandesgericht, OLG)

5 Prior family law proceedings		Yes	No	Currently unknown
a	Earlier family law files ref. <input type="text"/>	☐	☐	☐
b	Existing/out-of-court contact arrangement/implementation	☐	☐	☐
c	Earlier custody and contact proceedings ref. <input type="text"/>	☐	☐	☐
d	Earlier GewSchG ² proceedings ref. <input type="text"/>	☐	☐	☐
e	Contempt of court "breach of GewSchG" ref. <input type="text"/>	☐	☐	☐

6 Civil-law protection measures (GewSchG)		Yes	No	Unknown		Yes	No	Currently unknown
Applied	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Approved	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Before application under parent/child law	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
With application under parent/child law	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
					Prohibition to contact partner	☐	☐	☐
					Prohibition to contact child(ren)	☐	☐	☐
					Assignment of apartment (GewSchG/BGB ³)	☐	☐	☐
					Act on Strengthening Children's Rights (§ 1666a BGB)	☐	☐	☐

7 Criminal prosecution		Yes	No	Unknown	
a	Was there a police operation?	☐	☐	☐	ref. <input type="text"/>
b	Police measures	Banned from specific place ☐	Prohibition of contact ☐	Detention ☐	
c	Preservation of evidence	Photos ☐	By police ☐		<input type="text"/>
	Forensic examination Dr.	☐	☐	☐	☐
	Medical certificate from Dr.	☐	☐	☐	☐
d	Has a criminal complaint been filed?	No ☐	Victim's lawyer ☐		<input type="text"/>
	Yes, for	Bodily harm ☐	Coercion ☐	Dangerous bodily harm ☐	Rape ☐
		Threat ☐	Insult ☐	Other offenses ref. <input type="text"/>	Ill-treatment of persons in one's charge ☐
e	State of proceedings at time of filing of application with family court	Complaint to police ☐	CID (K22) ☐	Official in charge ☐	<input type="text"/>
		Public Prosecutor's Office ☐	Pretrial judge ☐	Main proceedings ☐	Conviction ☐
					Acquittal ☐

f Earlier "incidents" / criminal offenses on record		Yes	No	Currently unknown
Police operation on	☐	☐	☐	☐
Because of	<input type="text"/>			
Earlier "domestic violence"	☐	☐	☐	☐
Earlier non "domestic violence"	☐	☐	☐	☐
Conviction for violence/threats/stalking	☐	☐	☐	☐
Breach of police no-contact/no-entry orders.	☐	☐	☐	☐
Breach of GewSchG	☐	☐	☐	☐
Breach of Narcotics Law / Abuse of narcotics / Drug abuse	☐	☐	☐	☐
Breach of Arms Law	☐	☐	☐	☐
Breach of court orders	☐	☐	☐	☐
Breach of probation obligations	☐	☐	☐	☐
Has the person ever evaded arrest/prosecution for "domestic violence"?	☐	☐	☐	☐
History of prison sentences (> 30 days) in the year	☐	☐	☐	☐
	☐	☐	☐	☐
Extract from Federal Central Register inspected by judge of family court	☐	☐	☐	☐

² German Protection against Violence Act (*Gewaltschutzgesetz, GewSchG*)

³ German Civil Code (*Bürgerliches Gesetzbuch, BGB*)

8 Violence in partnership

a Forms of violence

Degree of severity: 1=slight to 6=life threatening (= assessment by person completing the form)

	1	2	3	4	5	6		1	2	3	4	5	6
Psychological violence	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	Economic violence	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Physical violence	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	Social violence	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Sexualized violence	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	Digital violence	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>

b First act of violence/
Duration of violence

Less than 3 months	Up to 1 year	Up to 3 years	3 to 10 years	More than 10 years
<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>

c Has physical violence increased in severity or frequency in the past 12 months?

Yes	No	Currently unknown
<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>

d Most serious act of violence in the last 12 months

When / / / / / What

Yes	No	Currently unknown
<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>

e Does the injured party have any injuries? Which

Yes	No	Currently unknown
<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>

Over what period?

Medical report/certificate from Dr.

Earlier date

Which

Yes	No	Currently unknown
<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>

When

Medical report/certificate from Dr.

f Partner's violence in public space/under witness

Yes	No	Currently unknown
<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>

When

/ / / / /

What

g Violence during pregnancy?

Effects

Yes	No	Currently unknown
<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>

h Violence with toddler in arms?

When

/ / / / /

What

Yes	No	Currently unknown
<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>

i Stressful moments of caring parent Effects of violence, consequences

Yes	No	Currently unknown
<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>

j Threats against partner Which?

Yes	No	Currently unknown
<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>

k Threat incl. injuries

When

/ / / / /

and

/ / / / /

Yes	No	Currently unknown
<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>

Which

l Threat of murder

When

/ / / / /

and

/ / / / /

Yes	No	Currently unknown
<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>

Wording

m Threats also in writing? Which

Yes	No	Currently unknown
<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>

n Is there an increase in threats in terms of concreteness and/or frequency?

Yes	No	Currently unknown
<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>

o Are there "pre-scenic events" related to threats? E.g., arson attacks, damage to property (clothes, cell phones, furniture, doors) violence to pets

When

/ / / / /

Yes	No	Currently unknown
<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>

Which

p Choking/Strangulation Suffocation

When

/ / / / /

and

/ / / / /

Yes	No	Currently unknown
<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>

q Controlling behavior/Isolation

On

/ / / / /

Since

/ / / / /

Yes	No	Currently unknown
<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>

r Stalking: stalking at home/work/cyber/localization

When

/ / / / /

Yes	No	Currently unknown
<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>

What

s Legal possession of firearms (official/sports shooter / hunter)

Yes	No	Currently unknown
<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>

t Illegal possession of firearms/access to firearms

Yes	No	Currently unknown
<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>

u Threat using weapons

Yes	No	Currently unknown
<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>

v Violence using weapons

When

/ / / / /

Which weapon(s)

Yes	No	Currently unknown
<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>

9 Assessment of situation of danger by person affected by violence

	Description	Yes	No	Currently unknown
a	Fear of victim for themselves	☐	☐	☐
b	Fear of victim to be killed	☐	☐	☐
c	Fear of further violence	☐	☐	☐
d	Fear of escalation	☐	☐	☐
e	Fear for the children	☐	☐	☐
f	Fear for others	☐	☐	☐

What does the injured party say he/she/* wants for him/herself and his/her children?

10 Children's experience of violence

(= assessment of caring parent, no questioning of child)
First name, family name(f/m/*)

a	Witnessed violence in partnership	☐	☐	☐
	Physical violence by (step-)father	☐	☐	☐
	Psychological violence by (step-)father	☐	☐	☐
	Sexualized violence by (step-)father	☐	☐	☐
	Physical violence by (step-)mother	☐	☐	☐
	Psychological violence by (step-)mother	☐	☐	☐
	Sexualized violence by (step-)mother	☐	☐	☐
	Economic violence	☐	☐	☐
	Violence during embryonic phase	☐	☐	☐
	Digital violence, spyware, localization	☐	☐	☐

b Stressful moments / Endangering of child / Behavioral problems

	☐	☐	☐
	☐	☐	☐
	☐	☐	☐

c Medical report from pediatrician/psychologist

☐	☐	/	☐	☐	/	☐	☐	☐	☐
--------------------------	--------------------------	---	--------------------------	--------------------------	---	--------------------------	--------------------------	--------------------------	--------------------------

The children was afraid, that violent parent ...
 First name of child and description, in each case

	☐	☐	☐
	☐	☐	☐
	☐	☐	☐

d Risk of retraumatization

	☐	☐	☐
--	--------------------------	--------------------------	--------------------------

e Is a threat of kidnapping conceivable?

	☐	☐	☐
--	--------------------------	--------------------------	--------------------------

f Positive relational experience with endangerer?

	☐	☐	☐
--	--------------------------	--------------------------	--------------------------

g Child (child 1, child 2,..) wants

11 Additional risk factors due to behavior of endangerer

Information from Mrs./Mr./* First name, family name

Yes No Currently unknown

a Alcohol abuse

Increased alcohol consumption

Problem drinker

Alcoholic

Using violence when drunk

b Drug abuse

Illegal drugs?

Which

Known to the police?

c Extreme attitudes and mindset

Extreme right-wing / extremist position

Misogynist / anti-woman

Xenophobic

Patriarchal family image

Blood revenge / family honor

d Possessiveness / Extreme jealousy / Controlling behavior

e Unstable mental state/ Depressions

Treated by

No treatment because of

f Attempted suicide

or threatening to do so?

g Narcissistic dissocial symptoms?

h Financial problems

e.g., unemployment

i Are there any signs of **social withdrawal**? E.g., breaking off social contacts, quitting work

j Existential problem / Existential crisis / **Life bankruptcy** / Self-esteem shock?

k Is the relationship the **only resource relevant to self-esteem**?

l Is the endangerer highly **fixated on the relationship**?

m Is there **leaking behavior / conspicuous behavior**

in the run-up to a crime and/or indirect preparatory acts?

n Communicated **violent fantasies** (verbal/written/drawn)

o Takes **responsibility for perpetrator behavior**?

12 Aggravating factors

a Forced marriage

b Arranged marriage

c Residence permit dependent on spouse

Perpetrator from victim

Victim from perpetrator

d Stepchildren in the household:

Violence against stepchildren

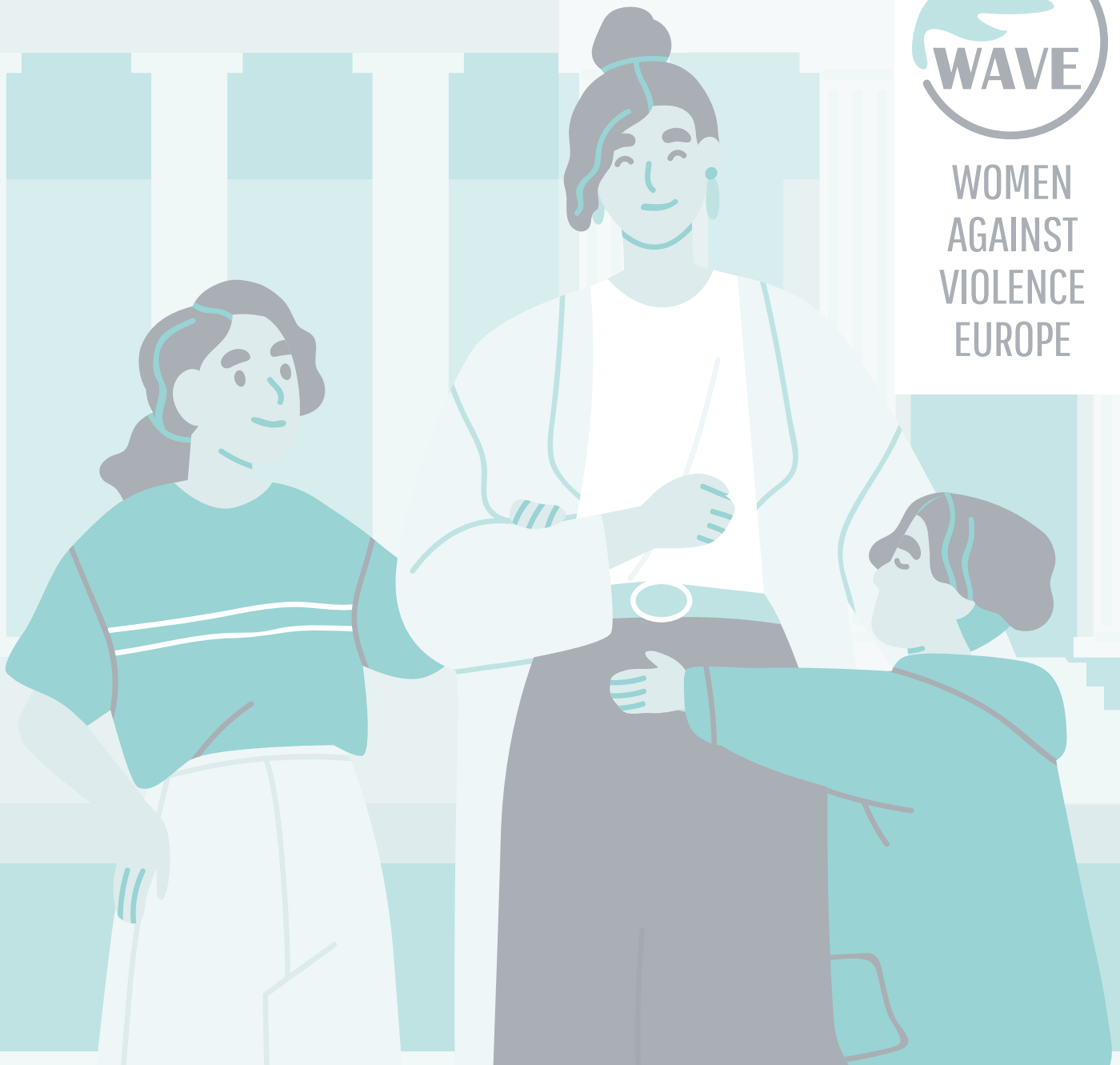
On / /

What

! Important: Investigate for hazard factors about which little is known !

WOMEN
AGAINST
VIOLENCE
EUROPE

DODATAK II

Haška konvencija o građanskopravnim aspektima međunarodne otmice djece

1. Haška konvencija o građanskopravnim aspektima međunarodne otmice djece

Haška konvencija o otmici ne odnosi se samo na slučajeve u kojima je dijete nezakonito odvedeno iz države uobičajenog boravišta, već i na slučajeve u kojima je dijete nezakonito zadržano u području druge sudske nadležnosti, primjerice ako roditelj ili sud dopuste da dijete otputuje u drugu državu na odmor, a zatim ga odbije vratiti do dogovorenog datuma.¹

Haška konvencija o otmici prvenstveno je alat s ciljem odlučivanja u kojoj će se sudskoj nadležnosti raspravljati o suštinskim pitanjima skrbništva; stoga najbolji interes djeteta igra ograničenu ulogu u odlučivanju o zahtjevima podnesenima prema Konvenciji.²

1.1 Nezakonito odvođenje i/ili zadržavanje

Haška konvencija o otmici smatra da se radi o odvođenju ili zadržavanju

” ako predstavlja povredu prava na brigu što ga je dobila osoba, institucija ili bilo koje drugo tijelo, kolektivno ili pojedinačno, po zakonu države u kojoj je dijete bilo stalno nastanjeno prije odvođenja ili zadržavanja; i b) ako su se u vrijeme odvođenja ili zadržavanja ta prava ostvarivala bilo zajednički ili pojedinačno, ili bi se ta prava ostvarivala da nije bilo odvođenja ili zadržavanja.“³

Pravo na brigu u svrhu podnošenja zahtjeva prema Haškoj konvenciji o otmici uključuju prava koja se odnose na skrb o djetetu i, posebno, pravo na određivanje djetetovog boravišta.⁴

To znači da roditelj koji nema pravo skrbništva nad djetetom ne može podnijeti zahtjev za povratak djeteta prema Haškoj konvenciji o otmici, zbog čega je od ključne važnosti utvrditi postoje li takva prava prije pokušaja odvođenja djeteta iz nadležnosti njihovog uobičajenog boravišta.

To se razlikuje od države do države pa se preporučuje potražiti pravni savjet u državi uobičajenog boravišta. Na primjer, u nadležnosti sudova Engleske i Walesa roditelj mora imati roditeljsku odgovornost da bi mogao donositi odluke o tome gdje će njegovo dijete živjeti. To se automatski dodjeljuje majkama tijekom poroda djeteta, a očevima se roditeljska odgovornost automatski daje samo ako su oženjeni za majku ili ako je njihovo ime upisano u rodni list kao ime oca.⁵ Ako nijedno od navedenog nije primjenjivo, otac se može obratiti sudu sa zahtjevom da mu se dodijeli roditeljska odgovornost za dijete. Traženje pravnog savjeta o pravu skrbništva je ključno. U Engleskoj i Walesu, na primjer, čak i ako roditelj nema roditeljsku odgovornost, sudovi su proširili značenje prava skrbništva kako bi uključili „inhoativno pravo“ (de facto prava koja ostvaruje isključivo otac u slučaju kada majka napusti dijete o kojemu onda otac sam skrbi dulje vrijeme)⁶ i „prava skrbništva na sudu“⁷ (na primjer, ako su u tijeku sudski postupci o pitanjima skrbništva).

1 Haška konvencija o građanskopravnim aspektima međunarodne otmice djece iz 1980., čl. 3. Dostupno na poveznici: <https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/full-text/?cid=24>

2 X v Latvija, Europski sud za ljudska prava, 26. studenog 2013. Dostupno na poveznici: <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22itemid%22:%7B%22001-138992%22%7D%7D>

3 Haška konvencija o građanskopravnim aspektima međunarodne otmice djece iz 1980., čl. 3.

4 Haška konvencija o građanskopravnim aspektima međunarodne otmice djece iz 1980., čl. 5.(a)

5 Zakon o zaštiti djece, 1989., s3. Dostupno na poveznici: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1989/41/schedule/3>

6 Re K (Dijete) (Sjeverna Irska) [2014] UKSC 29. Dostupno na poveznici: <https://www.supremecourt.uk/cases/docs/uksc-2014-0093-judgment.pdf>

7 Re H (Otmica: Pravo skrbništva) [2000] 2 AC 291. Dostupno na poveznici: <https://assets.hcch.net/incadat/fullcase/0268.htm>

1.2 Uobičajeno boravište

Još jedan važan čimbenik u određivanju zakonitosti odvođenja djeteta je utvrditi je li neposredno prije odvođenja ili zadržavanja dijete imalo uobičajeno boravište u državi članici u koju se traži povratak.⁸

Haška konvencija o otmici ne definira pojam „uobičajenog boravišta“, stoga se ono što čini djetetovo stalno boravište u državi članici često tumači od slučaja do slučaja i može se razlikovati od države do države.

U sudskoj praksi Europske unije smatra se da dijete ima uobičajeno boravište u državi kada ono stalno živi u državi članici i ima određeni stupanj integracije u društvenom i obiteljskom okruženju.⁹ Čimbenici koji se također uzimaju u obzir su razlog zbog kojeg dijete živi u državi članici, koliko je vremena tamo živjelo i djetetovo državljanstvo;¹⁰ međutim, imajte na umu da dijete može postati rezident u državi u kojoj ni ono ni njegovi roditelji nisu državljani države članice.

1.3 Kazneni postupak

Vrijedi napomenuti da je otmica djeteta kazneno djelo u većini jurisdikcija koje su ratificirale Hašku konvenciju o otmici.¹¹

Iako sud može podnijeti zahtjev u sklopu haškog postupka kako bi se osiguralo odbacivanje svih kaznenih prijava nakon povratka majke i njezina djeteta, sudski nalozi iz drugih jurisdikcija nisu uvijek obvezujući za državu uobičajenog boravišta, što znači da bi majka mogla biti podvrgnuta kaznenom postupku nakon povratka.

2. Kako možete izbjeći potencijalne postupke pokrenute na temelju Haške konvencije o otmici?

Ako ste u nasilnoj vezi i morate napustiti državu u kojoj vaše dijete ima uobičajeno boravište kako biste se osjećali sigurno i podržano, morate slijediti određene procedure ako ne želite riskirati da se protiv vas pokrenu postupci na temelju Haške konvencije o otmici.

2.1 Dopuštenje drugog roditelja

Dijete možete odvesti iz države uobičajenog boravišta ako dobijete dopuštenje od drugog roditelja djeteta¹² ili osobe koja ima pravo skrbništva zaštićeno u slučaju da se dijete odvede iz područja sudske nadležnosti. Pristanak drugog roditelja također je obrana od naloga za povratak djeteta (vidi u nastavku).

8 Haška konvencija o građanskopravnim aspektima međunarodne otmice djece iz 1980., čl. 4.

9 C-111/17 OL v PQ u st. 42. Dostupno na poveznici: https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:50df8849-1210-45b0-bc75-ac13e92bbb5c.0002.05/DOC_1&format=PDF

10 C-111/17 OL v PQ u st. 44. Dostupno na poveznici: <https://interlex-portal.eu/FindLaw/Doc/CourtAct/5488681>

11 Zakon o otmici djece iz 1984. u Engleskoj i Walesu otmicu djeteta smatra kaznenim djelom, iako se ne odnosi na nezakonito zadržavanje.

12 Haška konvencija o građanskopravnim aspektima međunarodne otmice djece iz 1980., čl. 3.

To je vrlo teško postići kada se bježi iz nasilne veze zbog prirode nasilne veze i opasnosti koju bi obraćanje počinitelju zlostavljanja moglo imati, imajući na umu rizik od nasilja pri razdvajanju koje prethodi ubojstvu, prema dr. Jane Monckton- Smith.¹³

Ako drugi roditelj da dopuštenje, važno je da ga po mogućnosti napiše i posvjedoči pravni stručnjak, tako da ono ima veću valjanost u slučaju da ga drugi roditelj kasnije povuče ili ospori svoj pristanak.

2.2 Zatražite dopuštenje Suda za napuštanje sudske nadležnosti

Ako ne možete zatražiti dopuštenje od oca, bilo zato što je to za vas preopasno ili zato što on odbija dati svoj pristanak, tada se možete obratiti lokalnom sudu i zatražiti ga dopuštenje da odvedete dijete iz države uobičajenog boravišta radi stalnog boravka u državi u kojoj želite živjeti.¹⁴

Ovaj se postupak ne provodi u svakoj državi članici, stoga se preporučuje da potražite pravni savjet od stručnjaka koji je specijaliziran za zahtjeve za odvođenje djece.

Prilikom podnošenja zahtjeva, primjerice u Engleskoj i Walesu, u obzir se uzimaju sljedeći aspekti:¹⁵

- Je li zahtjev roditelja koji se seli istinit, realan i dobro istražen?
- Je li protivljenje roditelja motivirano istinskom brigom ili skrivenim motivom?
- Koliki bi bio stupanj štete za oca i njegov budući odnos s djetetom ako bi zahtjev bio odobren?
- Kakav bi bio učinak na roditelja koji se seli ako se odbije njezin realan zahtjev?

Ipak, *Re F*¹⁶ je jasno stavio do znanja da bi princip socijalne skrbi trebao biti od najveće važnosti i da se prethodno navedeno od Paynea uzme samo kao smjernica.

Stoga biste trebali uključiti čimbenike poput načina na koji će se kontakt odvijati, koliko često i na čiji trošak. Uzmite u obzir školovanje, financije, gdje će dijete živjeti i s kim itd. i usredotočite se na to koliko je ta odluka u najboljem interesu djeteta, a ne samo odraslih u obitelji.

3. Što ako ste već napustili državu?

Ako ste već napustili državu djetetovog uobičajenog boravišta, tada je preporučljivo zatražiti pravni savjet od države u koju ste pobjegli, čak i ako postupak na temelju Haške konvencije o otmici tek treba pokrenuti. Roditelj koji je ostao u državi ima do godinu dana da podnese zahtjev za povratak djeteta prema Haškoj konvenciji o otmici; [9] stoga, čak i ako zahtjev dosad nije podnesen, to ne znači da se on ne može podnijeti naknadno.

13 Monckton-Smith, J, In Control: Dangerous Relationships and How They End in Murder (Pod kontrolom: opasne veze i kako završavaju ubojstvom), Bloomsbury Publishing PLC, 2022.

14 Zakon o zaštiti djece 1989., s8

15 Payne v Payne; P v P, CA 13, veljača 2022.

16 Re F [2012], EWCA Civ 1364; [2013] 1 FLR 645

3.1 Obrana

Nekoliko ograničenih obrana može se iznijeti kao odgovor na zahtjev prema Haškoj konvenciji o otmici koje mogu spriječiti izdavanje naloga za obvezni povratak;¹⁷ međutim, letvica je postavljena vrlo visoko kada se obrane primjenjuju na predmete Haške konvencije.

■ **Članak 12.** – „dobro postavljena“ obrana: roditelj koji ostaje u državi mora podnijeti zahtjev u roku od godinu dana od datuma nezakonitog odvođenja ili zadržavanja. Međutim, zahtjev se još uvijek može razmotriti nakon što prođe prva godina, a nalog za povratak može se odbiti ako roditelj koji je odveo dijete može dokazati da se ono dobro snašlo u novom okruženju i da ne bi bilo u najboljem interesu djeteta narediti povratak u prijašnju državu uobičajenog boravišta. Međutim, čak i u ovim okolnostima, sud još uvijek može izdati nalog za povratak.

Imajte na umu da skrivanje djeteta dok ne prođe godina dana neće biti dovoljan dokaz da se dijete dobro snašlo i da bi zahtjev za povratak djeteta još uvijek mogao biti odobren.

■ **Članak 13. (a)** – roditelj koji ostaje u državi boravišta ne koristi pravo skrbištva u vrijeme odvođenja ili zadržavanja ili je pristao ili prešutno pristao na odvođenje ili zadržavanje. Da biste pokrenuli obranu pristankom, trebat će vam dokazi da je drugi roditelj znao da trajno napuštate jurisdikciju i da se složio da povedete dijete sa sobom. Zbog toga je jako važno zatražiti pravni savjet i/ili imati službeni dokument koji pokazuje da je drugi roditelj pristao na to kako bi se dokazalo da odvođenje ili zadržavanje djeteta nije bilo nezakonito. „Prešutno slaganje“ kao obrana znači da drugi roditelj nije dao svoj pristanak za odvođenje djeteta, ali je jasno pokazao svojim riječima ili postupcima da neće tražiti povratak djeteta.¹⁸

■ **Članak 13. (b)** – obrana u smislu postojanja ozbiljnog rizika od povrede: povratak djeteta izložit će dijete fizičkim ili psihičkim povredama ili će ga na drugi način staviti u nepodnošljivu situaciju. Tu obranu najviše koriste majke koje bježe od nasilja u obitelji, no ona je rijetko uspješna. Ako koristite ovu obranu, trebali biste jasno staviti do znanja da je rizik od povrede ozbiljan i da je usmjeren prema djetetu, a ne prema vama samima. Iako Engleska i Wales sada priznaju da je dijete koje svjedoči zlostavljanju u obitelji žrtva zlostavljanja po svojem vlastitom pravu,¹⁹ nisu sve jurisdikcije ratificirale ovo načelo u skladu sa zakonom i tek trebamo vidjeti kako će se ova odredba primijeniti na postupke pokrenute prema Haškoj konvenciji, s obzirom na to da se dobrobit djeteta razmatra ograničeno u slučajevima Haške konvencije.²⁰ U mnogim državama potpisnicama vrlo je teško uspješno provesti obranu u smislu postojanja ozbiljnog rizika jer one jako strogo primjenjuju obranu. Osim toga, sudovi vrlo često zauzimaju stav da će se rizik od povrede djeteta smanjiti ako se uspostave „mjere zaštite“ te da stoga treba izdati nalog za povratak. U zemljama EU-a primjenjuje se uredba Bruxelles II revidirano.²¹ Članak 11. (4) uredbe Brussels II revidirano navodi sljedeće: Sud ne može odbiti predaju djeteta na temelju članka 13. stavka (b) Haške konvencije iz 1980. ako je utvrđeno da su poduzete sve potrebne mjere za zaštitu djeteta po njegovu povratku. Kako bi se izbjeglo izdavanje naloga o povratku na temelju činjenice da bi „mjere zaštite“, kao što je odluka o zabrani prilaska, smanjile ozbiljan rizik

17 Haška konvencija o građanskopravnim aspektima međunarodne otmice djece iz 1980., čl. 12.

18 *Re H (Minors) (Abduction) / Re H (Maloljetnici) (Otmica)*, 1997 2 All ER 225. Dostupno na poveznici: <https://publications.parliament.uk/pa/ld199697/ldjudgmt/jd970410/inreh01.htm>

19 Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji 2021., s3 Dostupno na poveznici: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2021/17/contents/enacted>

20 *X v Latvija*, Europski sud za ljudska prava, 26. studenog 2013. Dostupno na poveznici: <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22itemid%22:%5B%22001-138992%22%5D%7D>

21 UREDBA VIJEĆA (EZ) br. 2201/2003 od 27. studenoga 2003. o nadležnosti, priznavanju i izvršenju sudskih odluka u bračnim sporovima i stvarima povezanim s roditeljskom odgovornošću kojom se stavlja izvan snage Uredba (EZ) br. 1347/2000. Dostupno na poveznici: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32003R2201>

za dijete, preporučljivo je da se prije svakog sudskog saslušanja prikupi što više dokaza o rizicima za vaše dijete i za vas koje predstavlja nalog o povratku unatoč „mjerama zaštite“. To može uključivati zdravstvene, psihološke ili psihijatrijske izvještaje o učincima naloga o povratku djeteta i vas, dokaz da je otac prekršio prethodne naloge za zaštitu, poput zabrane prilaska, ili je na drugi način prekršio svoja obećanja.

Članak 13.(2) – obrana u smislu protivljenja djeteta: sud ima diskrecijsko pravo odbiti nalog za povratak ako se dijete protivi povratku i dovoljno je staro i zrelo da se njegovo ili njezino mišljenje uzme u obzir. Osim toga, dijete ima pravo biti saslušano u sudskom postupku prema UN-ovoj Konvenciji o pravima djeteta,²² a u državama EU-a koje su stranke Bruxellesa II revidirano djetetu se mora „dati mogućnost saslušanja tijekom postupka, osim ako se to čini neprikladnim zbog njegove dobi ili stupnja zrelosti.”²³ Međutim, imajte na umu da dijete mora jasno pokazati protivljenje povratku u državu uobičajenog boravišta, pa čak i ako sud odluči da se protivi, sud može narediti povratak djeteta ako se, na primjer, smatra da djetetovo mišljenje nije iskreno i da ste na dijete utjecali vi ili netko drugi.

Članak 20. – povratak djeteta može se odbiti ako to ne dopuštaju temeljna načela države primateljice zahtjeva koja se odnose na zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda. Ova je obrana previše politizirana jer bi u biti značila da jedna država članica optužuje drugu da se ne pridržava svojih obveza u vezi s ljudskim pravima.

3.3 Što ako ste već pobjegli i skrivate se?

Kao što je prethodno spomenuto, ako se sakrili kako biste privremeno izbjegli postupak na temelju Haške konvencije o otmici, nakon čega vas pronađu, bez obzira na vrijeme koje je prošlo otkad ste odveli ili zadržali dijete, i dalje biste mogli biti podvrgnuti postupku na temelju Haške konvencije o otmici.

Daljnja posljedica ove odluke je, ukoliko vas uhvate, mogli biste izgubiti skrbništvu nad djetetom u obiteljskopravnom postupku u državi uobičajenog boravišta djeteta.

Nećete moći napustiti državu u kojoj se trenutno sakrivate i prijeći granicu zbog rizika da će vas uhititi na granici i da ćete kazneno odgovarati.

²² Konvencija Ujedinjenih naroda o pravima djeteta, čl. 3. Dostupno na poveznici: <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-rights-child>

²³ Brussels II revidirano čl. 11.(2)

WOMEN
AGAINST
VIOLENCE
EUROPE